

УДК 595.78 (477.41/.42+477.5)

ФАУНА ПЛОДОЖЕРОК (LEPIDOPTERA, TORTRICIDAE, GRAPHOLITINI) ПОЛІССЯ ТА ЛІСОСТЕПУ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ

В. В. Кавурка

Фауна плодожерок (Lepidoptera, Tortricidae, Grapolitini) Полісся та Лісостепу Лівобережної України. — Кавурка В. В. — У результаті проведених досліджень, а також опрацювання літературних даних, для фауни Лівобережного Полісся України було виявлено 15 видів плодожерок, для фауни Лівобережного Лісостепу України — 54 види. З них 4 види плодожерок — нові для фауни України (*Cydia ulicetana* (Haworth, [1811]), *Dichrorampha teichiana* Šulcs & Kerppola, 1997, *D. sylvicolana* Heinemann, 1863, *D. baixerasana* Trematerra, 1991), 12 — нові для фауни Лівобережного Полісся України, 15 — нові для фауни Лівобережного Лісостепу України.

Ключові слова: фауна, плодожерки, Полісся, Лісостеп, Лівобережна Україна.

Адреса: Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, вул. Б. Хмельницького, 15, Київ, 01601, Україна; e-mail: vitalij-kavurka@yandex.ru

Fauna of seedworms (Lepidoptera, Tortricidae, Grapolitini) of Polesye and Forest-steppe of Left-bank Ukraine. — Kavurka V. V. — As a result of the spent researches and also literature processing for fauna of Left-bank Polesye of Ukraine 15 species of seedworms, for fauna of Left-bank Forest-steppe of Ukraine 54 species of seedworms have been established. 4 species of seedworms which are: *Cydia ulicetana* (Haworth, [1811]), *Dichrorampha teichiana* Šulcs and Kerppola, 1997, *D. sylvicolana* Heinemann, 1863, *D. baixerasana* Trematerra, 1991 recorded from Ukraine for the first time, 12 species are new to fauna of Left-bank Polesye of Ukraine, 15 — are new to fauna of Left-bank Forest-steppe of Ukraine.

Key words: fauna, seedworms, Polesye, Forest-steppe, Left-bank Ukraine.

Address: Schmalhausen Institute of Zoology of National Academy of Sciences of Ukraine, B. Chmielnicky str., 15, Kyiv, 01601, Ukraine; e-mail: vitalij-kavurka@yandex.ru

Вступ

Плодожерки (Lepidoptera, Tortricidae, Grapolitini) — одна з трьох під родини Olethreutinae родини Tortricidae. На стадії імаго — дрібні або середнього розміру лускокрилі комахи з розмахом крил 7–20 мм, що ведуть досить одноманітний спосіб життя, майже не живляться і недовговічні. Гусениці плодожерок є фітофагами голонасінних і квіткових рослин. Здебільшого розвиваються в тканинах рослин (ендофаги): найчастіше в плодах і насінні (карпофаги), але також можуть жити в стеблах, пагонах, галлах, під корою або в коренях. Листоїдність (філофагія) серед гусениць плодожерок зустрічається рідко. Для більшості видів коло кормових рослин не виходить за межі однієї ботанічної родини або роду (здебільшого ці комахи олігофаги або монофаги). Серед плодожерок багато видів, що шкодять плодовим, лісовим, польовим культурам, зокрема лікарським рослинам.

Плодожерки поширені по всьому світу (близько 600 видів із 40 родів). Найбільша видова різноманітність їх в Палеарктиці (230

видів із 15 родів). У фауні Європи плодожерки представлені 176 видами із 7 родів [34], а в фауні України — 104 видами із 6 родів (дані автора, отримані за результатами опрацювання літературних даних та колекційних матеріалів).

Сучасна фауна плодожерок України вивчена недостатньо, а фауна більшості регіонів взагалі вивчена фрагментарно. До найменш вивчених, до недавнього часу, в фауністичному відношенні належала і територія Полісся та Лісостепу Лівобережної України. В літературі можна знайти лише нечисленні згадки про окремі види плодожерок для цієї території, які здебільшого є шкідниками культурних та лісових рослин. Вивчення фауни плодожерок досліджуваної території розпочалося з середини XIX ст. У цей час А. Чернай вперше виявив яблуневу плодожерку (*Cydia pomonella* (Linnaeus, 1758)) для Полтавщини та м. Харкова і його околиць [33]. Пізніше цей небезпечний шкідник плодових культур згадується для Чернігівщини, Полтавщини, Харківщини, де яблунева плодожерка завдавала значної шкоди садівництву [2, 9, 18, 21, 31, 32]. В. В.

Совинський вивчав фауну мікролускокрилих околиць Дніпрянської біологічної станції УАН, яка в той час функціонувала в Чернігівській губернії Остерському повіті неподалік від с. Старосілля на лівому березі р. Дніпра. Сьогодні ця територія відносилася до Київської області Вишгородського району, але вона була затоплена в результаті будівництва Дніпровської ГЕС та створення Київського водосховища у 1960-х рр. В околицях станції цей видатний вітчизняний лепідоптеролог зафіксував вперше для фауни тодішньої території України два види плодожерок: *Cydia succedana* ([Denis & Schiffermüller], 1775) та *Cydia amplana* (Hübner, [1796-1799]) [28]. І. І. Жихарев вивчав у 1925 – 1927 рр. фауну лускокрилих Дарницької лісової дослідної станції, яка діяла в той час в Микільському лісовому масиві в Бортничках. Це селище, історична місцевість поблизу м. Києва, сьогодні ця територія є лівобережним мікрорайоном Дарницького району м. Києва. В своїй роботі [10], присвяченій фауні лускокрилих станції, І. І. Жихарев згадує 6 видів плодожерок: *Cydia succedana* ([Denis & Schiffermüller], 1775), *C. pomonella* (Linnaeus, 1758), *Lathronympha strigana* (Fabricius, 1775), *Grapholita discretana* (Wocke, 1861), *Pammene regiana* (Zeller, 1849), *Dichrorampha plumbagana* (Treitschke, 1830). У довоєнні та післявоєнні роки Й. О. Петруха вивчав плодожерок, що шкодили бобовим польовим культурам. Частина своїх досліджень він проводив у господарствах Лівобережного Лісостепу України, де вивчав особливості біології та шкодочинність цих видів [25, 26]. В. П. Васильєв займався вивченням шкідників садових насаджень. Серед них були і плодожерки, які завдавали великої економічної шкоди садівникам по всій території України. Він вперше узагальнив літературні дані, провів власні дослідження біологічних особливостей цих видів та розробив рекомендації по боротьбі з ними. З його роботи [5] можна дізнатися про поширення плодожерок, шкідників садових культур на території України, в тому числі і на території Полісся та Лісостепу Лівобережної України. Великий внесок у вивчення фауни плодожерок Лівобережного Лісостепу зробив видатний радянський лепідоптеролог О. С. Данилевський, який народився на Полтавщині і часто збирав тут колекційний матеріал. Він, а також В. І. Кузнецов стали авторами монографії присвяченої плодожеркам фауни СРСР [8]. Для написання цієї фундаментальної праці був використаний також колекційний матеріал зібраний на Полтавщині, який зараз зберігається в фондівих колекціях Зоологічного інституту РАН в м. Санкт-Петербурзі. Фенологію та трофічні зв'язки листовійок, в тому числі і плодожерок, балкових лісів Харківської та

Сумської областей вивчала І. А. Влащенко [6, 7]. У наш час, на території Харківщини, продовжують проводитися дослідження найбільш небезпечних шкідників садівництва серед плодожерок (яблуневої, грушевої, сливової плодожерок). Цим прикладним дослідженням присвячений ряд робіт сучасних вчених ентомологів [3, 4, 23, 24, 30].

Всього за літературними даними для Полісся Лівобережної України було відомо 3 види плодожерок, а для Лівобережного Лісостепу – 39 видів.

Матеріал та методика

В основу публікації ліг опрацьований автором колекційний матеріал власних зборів протягом трьох польових сезонів (2008 – 2010 рр.), а також матеріал зібраний чисельною групою професійних зоологів, ентомологів, аматорів, який зберігається в провідних наукових установах: Зоологічному музеї Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка (ЗМ КНУ), Інституті зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України (ІЗ НАНУ), Національному науково-природничому музеї НАН України (ННПМ НАНУ), Музеї природи Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (МП ХНУ).

У природі матеріал збирався в регіонах Полісся та Лісостепу Лівобережної України з використанням загальноприйнятих методик. Імаго плодожерок збиралися на світло (лампи PHILIPS 250 W 225-235 UE 27), а також вдень та на заході сонця за допомогою повітряного сачка, при струшуванні рослин. Увесь зібраний в ході дослідження матеріал зберігається у фондівій колекції лускокрилих комах відділу Загальної і прикладної ентомології Інституту зоології імені І.І. Шмальгаузена НАН України.

Визначення видової приналежності плодожерок здійснювалося за допомогою біокуляра МБС-9, за препаратами генітальних структур самців і самок, а також за зовнішніми морфологічними ознаками. Для визначення використовувалися роботи [22, 34].

Результати власних досліджень автора вже частково були опубліковані в ряді робіт [11 – 17].

Нижче приведено анотований список зареєстрованих на сьогодні видів плодожерок фауни Полісся та Лісостепу Лівобережної України. Види в списку розташовані в порядку прийнятих в роботі [34] системи для цієї триби листовійок. Наукові назви таксонів подані за роботою [35]. Українські назви плодожерок, що мають важливе господарське значення як шкідники культурних, лісових та лікарських рослин, подані за роботою [20]. Поширення видів плодожерок на території України подане за результатами опрацювання чисельних

літературних даних (список використаної літератури, близько 300 наукових публікацій, не може бути тут поданий через обмеження об'єму публікації), а також фондів колекцій вказаних вище провідних наукових установ України.

Умовні позначення: ****— види плодожерок, що вперше виявлені для фауни України; ***— для фауни Лівобережного Полісся та Лісостепу України; **— для фауни Лівобережного Полісся України; *— для фауни Лівобережного Лісостепу України.

Рід *Cydia* Hübner, [1825] 1816

Рід налічує близько 100 видів у складі фауни Палеарктики, для фауни Європи відомо 49 видів [34], України – 26. На сьогодні для фауни Полісся Лівобережної України відмічено 4 види, для Лівобережного Лісостепу – 12.

1. ** *Cydia nigricana* (Fabricius, 1794) — Плодожерка горохова

Література: Петруха, 1934 (Харківщина; Чернігівська обл., дослідна станція у м. Носівка); Совинський, 1937 (Чернігівська обл., м. Носівка, 1.07.1928 – 2 екз. (О. Петруха)).

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, ок. с. Буди-Вороб'ївської, сад, на світло, 18.07.2009 – 1♂; ок. м. Ніжина, Ніфар, суходільна лука, 22.07.2010 – 1♀; Сосницький р-н, с. Хлоп'яники, суходільна лука, 12.06.2010 – 2♀♀ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, суходільна лука, 10.06.2009 – 1♂, 1♀; там само, узлісся широколистяного лісу, 11.06.2009 – 1♂, 1♀; там само, суходільна лука, 12.06.2009 – 2♂♂ (В. Кавурка). Харківська обл.: МП ХНУ: Чугувський р-н, с. Стара Покровка, схил бер. р. Уди, 11⁰⁰, 14.06.2009 – 1♀ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Першочерговий шкідник бобових культур (Fabaceae). Кормові рослини гусениць: горох посівний (*Pisum sativum* L.), деякі види горошку (*Vicia* L.), чини (*Lathyrus* L.), пахучий горошок (*Lathyrus odoratus* L.), чечевиця (*Lens* Mill.) і навіть жовта акація (*Caragana arborescens* Lam.) та люпин (*Lupinus* L.). Гусениці мінують стінки бобу та живляться вмістом сім'ядоль. Зимують гусениці останнього віку в коконах у ґрунті. Весною (квітень) в коконі вони заляльковуються. Поява імаго співпадає з часом бутонізації бобових, а масовий літ припадає на період їх цвітіння. Літ імаго триває, починаючи від кінця травня до першої половини серпня. В умовах Полісся і Лісостепу Лівобережної України його пік

здебільшого припадає на червень – липень [8, 20, 25, 26].

Поширення. Вся Палеарктика та Пн. Америка, крім полярних областей та пустель. В Україні представлений номінативним підвидом – *C. n. nigricana* (Fabricius, 1794), який зустрічається по всій її території. Цей підвид поширений від Британських островів на заході до Карелії на півночі та Уральських гір на сході, на півдні на Кавказі та Закавказзі, Малій та Середній Азії [8, 34].

2. *Cydia medicaginis* (Kuznetsov, 1962) — Насінняїдка люцернова

Література: Костюк, 1988 (Полтавська обл.).

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Носівський р-н, ок. с. Червоних Партизанів, суходільна лука, 24.05.2010 – 1♀ (В. Кавурка). Сумська обл.: МП ХНУ: Охтирський р-н, ок. с. Куземина, галявина на бер. р. Ворскли, 19.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля); ІЗ НАНУ: Сумський р-н: ок. с. Вакалівщини, на світло, 8.08.2001 – 1♂ (О. Говорун); ок. с. Битиці, вододіл між прав. бер. р. Псел и р. Битиця, волога лука, 15.06.2009 – 2♂♂, 1♀ (В. Кавурка). Харківська обл.: МП ХНУ: Зміївський р-н: ок. с. Лісного, ручний збір, 14.07.2007 – 3♀♀ (Ю. Гугля); с. Гайдари, 29.06.1986 – 1♂ (Д. Москаленко); Дворічанський р-н, с. Кам'янка, в траві на бер. р. Оскол, 18⁰⁰, 20.06.2009 – 1♀; там само, заплавна лука, 21⁰⁰ – 22⁰⁰, 4.07.2009 – 1♂; там само, лука на бер. р. Оскол, 4.07.2009 – 1♀ (Ю. Гугля); Вовчанський р-н, ок. с. Хотімлі, лука на бер. вдсх., вдень, 17.06.2009 – 1♀ (М. Фандикова).

Особливості біології. Першочерговий шкідник культурних та дикорослих видів люцерн (*Medicago* L.). На Полтавщині відмічалось пошкодження гусеницями до 90 % насіння [20]. Гусениці пошкоджують бутони, квіти, чашечки молодих бобів, їх стулки та зелене насіння. Зимують гусениці останнього віку в коконах у ґрунті на кореневій шийці або корінні кормових рослин. Вони залишають зимові коconi у травні – на початку червня, будують на поверхні ґрунту нові – де і заляльковуються. Літ імаго розтягнутий від кінця травня до другої декади серпня [8, 20].

Поширення. Від Зх. Європи до Закавказзя, Нижнє і Середнє Поволжя, Башкирія, Казахстан, Пд. Сибір [8, 34]. На Україні цей вид відомий з регіонів лісостепової, степової зон та Криму.

3. *Cydia succedana* ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Література: Жихарев, 1928 (Дарницька лісова дослідна станція, на світло, 26, 28.07.1926 та 3.06. – 2.07.1927 – 5 екз.); Совинський, 1926 (ок. Дніпрянської біологічної станції, головним чином на світло, 16.07.1920 – 1 екз.; 9.05. та 28.07.1921 – 2 екз.).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., lum, 26.07.1926 – 1 екз.; все те ж, 3.06.1927 – 1 ♂; все те ж, 18.07.1927 – 1 ♀; все те ж, 22.07.1927 – 1 екз. (І. Жихарев); Prov. Tshernigov, distr. Ostjor, Starosselje (ad Dnjepr), Coll. Sovinskij V. (Чернігівська губ., Остерський пов., ок. с. Старосілля, на лів. бер. р. Дніпра), на світло, 16.07.1920 – 1 ♂; там само, 5.05.1921 – 1 ♂; там само, на світло, 28.07.1921 – 1 ♂ (В. Совинський). Харківська обл.: МП ХНУ: Харківський р-н, с. Борщова, на світло, 12-14.07.1989 – 1 ♀ (Д. Москаленко).

Особливості біології. На більшій території ареалу – моновольтинний вид з розтягнутим періодом льоту імаго. Гусениці пошкоджують насіння різних бобових (Fabaceae): дроку (*Genista* L.), саротамнуса (*Sarothamnus* Wim.), раakitника (*Cytisus* L.), лядвенцю (*Lotus* L.), улекса європейського (*Ulex europaeus* L.) тощо [8, 34].

Поширення. Зх. та Цент. Палеарктика: від Зх. Європи до Закавказзя, Мала Азія, Іран, Афганістан, Казахстан, Зх. Сибір, Монголія [8, 34]. В Україні представлений номінативним підвидом – *C. s. succedana* ([Denis & Schiffermüller], 1775), який відомий з регіонів всіх фізико-географічних зон та Криму.

4. **** *Cydia ulicetana* (Haworth, [1811])

Матеріал: Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Великобурлуцький р-н, с. Нестерівка, на світло, 9.08.2002 – 1 ♀; все те ж, 10.08.2002 – 1 ♀ (О. Говорун).

Особливості біології. Не вивчені.

Поширення. Зх. та Пд. Європа (Британські острови, Франція, Німеччина, Іспанія, Італія), Пн.-Зх. Африка [8, 34]. Новий вид для фауни України. Дуже близький до попереднього виду. Більшість дослідників вважають цей вид молодшим синонімом або кольоровою варіацією *C. succedana* ([Denis & Schiffermüller], 1775), але вид цей має характерні особливості у забарвленні крил та будові генітальних структур самців і самок, що великою мірою характеризують його як самостійний [8, 34]. Знахідка цього виду в Україні значною мірою розширює ареал виду у східному напрямку.

5. * *Cydia coniferana* (Saxesen, 1840) – Листовійка луб'яна

Матеріал: Харківська обл.: МП ХНУ: м. Харків, центр, на світло, 25.01.2009 – 1 ♂ (Ю. Гуля); Харківський р-н, с. Борщова, на світло, 12-14.07.1989 – 1 ♂ (Д. Москаленко).

Особливості біології. Гусениці розвиваються під корою і в смоляних напливах на стовбурах і вітках хвойних дерев: сосні звичайній (*Pinus sylvestris* L.), сосні чорній (*P. nigra*), сосні кедровій європейській (*P. cembra* L.), сосні Веймутова (*P. strobus* L.), ялиці (*Abies* L.) та рідко ялині (*Picea* L.). Вони прокладають в корі ходи і порожнини, що іноді кільцюють стовбури молодих дерев. Це призводить до вповільнення їх росту і поширення грибкових захворювань. Гусениці зимують під корою і там само заляльковуються весною. Має одне або дуже рідко два неповних покоління на рік [8, 20]. Літ імаго в умовах України з середини травня до серпня.

Поширення. Транспалеарктичний вид, що поширений від Британських островів, Центр. Європи і Скандинавії до Далекого Сходу Росії [8, 34]. В Україні цей вид був відомий з Карпат, Львівщини, Вінниччини, степового заповідника «Кам'яні Могили», Криму. Вперше знайдений для Лівобережного Лісостепу України.

6. *Cydia pomonella* (Linnaeus, 1758) – Плодожерка яблунева

Література: Бідзіля, 1998; Бородин, 1915; Василю, 1997, 1999; Васильев, 1955; Влащенко, 1996; Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996; Данилевський, Кузнецов, 1968; Добровлянський, 1913; Жихарев, 1928; Кешпен, 1883; Круликовський, 1901; Литвинов, Василю, 2002; Тертишний, 1995; Торський, 1898; Ярошевський, 1879; Czernay, 1854.

Матеріал: у фондових колекціях ЗМ КНУ, ІЗ НАНУ, ННПМ НАНУ, МП ХНУ зберігається 159 ♂♂ та 41 ♀♀ цього виду, зібраних у 21 географічному пункті в Київській, Чернігівській, Сумській, Полтавській та Харківській областях.

Особливості біології. Небезпечний шкідник, що приносить великі збитки садівництву. Гусениці пошкоджують в умовах України плоди садових культур з родини розових (Rosaceae Adans.): яблуню (*Malus* Mill.), айву (*Cydonia* Mill.), персик (*Persica vulgaris* Mill.), сливу (*P. domestica* L.), горобину круглолисту (*Sorbus aria* (L.) Crantz), горобину звичайну (*S. aucuparia* L.), абрикос (*Armeniaca vulgaris* Lam.). Пошкоджують також плоди грецького горіха (*Juglans regia* L.). Живлячись плодами, гусениці линяють чотири рази і мають п'ять віків.

Пошкоджені плоди опадають і гусениці їх полишають та будують кокони в тріщинах стовбурів, під корою, в ґрунті, під рослинними залишками тощо. На Поліссі і Прикарпатті розвивається одне покоління (іноді два, друге не повне). В Лісостепу і Закарпатті розвивається два покоління. Виліт метеликів другого покоління починається раніше ніж закінчується літ першого покоління, тому в природі зустрічаються одночасно всі стадії розвитку з моменту виходу гусениць першого покоління (середина травня – початок червня) і до закінчення відкладання яєць другого покоління (кінець серпня) [5, 8, 20].

Поширення. Із Зх. Палеарктики яблунева плодожерка широко поширилася разом з культурною яблунею. Зараз зустрічається і шкодить у більшості районів садівництва помірного поясу північної і південної півкуль [8, 34]. В Україні поширена на всій її території.

7. ** *Cydia pyrivora* (Danilevsky, 1947) – Плодожерка грушева

Література: Васильев, 1955 (Київська обл.: м. Бровари; Чернігівська обл.: м. Бахмач; Сумська обл.: м. Суми; Полтавська обл.: м. Полтава, м. Миргород; Харківська обл.: м. Харків, смт Краснокутськ, м. Вовчанськ); Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996 (Харківська обл., Липецьке лісництво Октяберського лісхоззагу (зараз відноситься до Данилівського дослідного лісхозу УкрНІИЛХА)); Данилевский, Кузнецов, 1968 (м. Полтава, 18.07.1931 – 1♂ (Данилевський) і серія ex l., 1955 (Шельдешова)); Костюк, 1964: (Полтава, 18.07.1931 – 1 екз.; 26.06.1952 – 1 екз.; 15.04.1953 – 12 екз.); Лукьянченко, 1998 (Харківщина).

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, сад, на світло, 19.07.2009 – 1♂; Сосницький р-н, с. Хлоп'яники, сад, на світло, 23.07.2008 – 1♂; все те ж, 24.07.2008 – 1♀; все те ж, 15.07.2009 – 5♂♂; все те ж, 16.07.2009 – 7♂♂, 2♀♀; все те ж, 25.06.2010 – 1♀ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Буринський р-н, с. Миколаївка, на світло, 13.08.2004 – 1♂ (В. Пархоменко); Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, на світло, 24.07.2001 – 6♂♂, 2♀♀, 2 екз.; все те ж, 5.07.2002 – 1♂; все те ж, 10.07.2002 – 1♂ (О. Говорун). Харківська обл.: МП ХНУ: м. Харків, Нова Баварія, на світло, 21.06.1966 – 1♂ (В. Грубант); Зміївський р-н., ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 23.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля); ІЗ НАНУ: все те ж, 20-21.07.2008 –

2♂♂, 3♀♀; все те ж, 12.07.2009 – 4♂♂, 2♀♀ (В. Терехова).

Особливості біології. Небезпечний і вузько спеціалізований шкідник культурної і диких видів груші (*Pyrus* L.). Гусениці живляться насінням всередині насінної камери лише одного плоду. В одному плоді можуть розвиватися 1 – 5 гусениць. Після закінчення живлення, гусениці залишають плоди і в місцях зимівлі (в рослинних залишках, в корі кореневої шийки, в ґрунті тощо) коконуються. Весною вони заляльковуються в другій-третьій декаді травня – початку червня. Літ імаго в Поліссі і Лісостепу України починається в другій – третій декаді, а в степовій зоні в першій – другій декаді червня. Літ може тривати до початку серпня [5, 8, 20].

Поширення. Від Цент., Пд., Сх. Європи на схід до Закавказзя, Малої Азії, Пн. Сирії, Сибіру і Тянь-Шаню. В Україні поширена на всій її території, але найбільшої шкоди завдає в Лісостепу і Степу, де пошкоджує до 80 – 90 % плодів груші [8, 20, 34]. Вид вперше зареєстрований для Лівобережного Полісся.

8. * *Cydia exquisitana* (Rebel, 1889)

Матеріал: Харківська обл.: МП ХНУ: м. Харків, ?.09.1972 – 1♀ (В. Золотарьов).

Особливості біології. Мало вивчені. Гусениці розвиваються під корою в'язу (*Ulmus* L.), верби (*Salix* L.) та можливо також тополі (*Populus* L.). Літ імаго розтягнутий з першої декади червня до першої декади вересня. Розвивається можливо в двох поколіннях на рік [8, 34].

Поширення. В Україні представлений номінативним підвидом *C. exquisitana exquisitana* (Rebel, 1889), який локально зустрічається в Цент., Пд., Сх. Європі. З України вид був відомий лише з м. Києва. Знахідка цього виду в м. Харкові – перша з території Лівобережної України і друга географічна точка, де зафіксовано цей вид для вітчизняної фауни. Також ця знахідка на сьогодні є східною межею ареалу підвиду *C. e. exquisitana* (Rebel, 1889) в Європі [8, 34].

9. ** *Cydia triangulella* (Goese, 1783) – Плодожерка дубова сіра

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996 (Харківська обл., Липецьке лісництво Октяберського лісхоззагу (зараз відноситься до Данилівського дослідного лісхозу УкрНІИЛХА)).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope

Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., 6.08.1926 – 1♂ (І. Жихарев). Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, сад, на світло, 18.07.2009 – 3♂♂, 2♀♀; все те ж, 19.07.2009 – 5♂♂, 8♀♀; Сосницький р-н, с. Хлоп'яники, сад, на світло, 7.07.2009 – 1♂; все те ж, 15.07.2009 – 3♂♂, 2♀♀; все те ж, 16.07.2009 – 5♂♂, 5♀♀ (В. Кавурка); м. Ніжин, на світло, 7.08.1995 – 1♂; там само, біля Ніжинського педагогічного університету ім. М. Гоголя, на світло, 21.06.2002 – 1♂; Щорський р-н., ок. с. Єліне, на світло, 20.07.1995 – 1♀ (П. Шешурак). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, на світло, 20.07.2000 – 1♂; все те ж, 24.07.2001 – 2♂♂; все те ж, 7.08.2001 – 2♂♂; все те ж, 5.07.2002 – 1♂; все те ж, 6.07.2002 – 1♀; все те ж, 1.08.2002 – 2♂♂; м. Лебедин, на світло, 1.08.2000 – 1♂; Середино-Будський р-н, ок. с. Очкине, Деснянсько-Старогутський НПП, на світло, 19.07.2002 – 3♂♂, 1♀ (О. Говорун). Харківська обл.: МП ХНУ: Харківський р-н, с. Борщова, на світло, 9.07.1988 – 1♀ (Д. Москаленко); Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 23.07.1988 – 1♂; там само, 24.07.1988 – 1♂ (Д. Москаленко); все те ж, 23.06.2009 – 1♂; все те ж, 24.06.2009 – 1♂; все те ж, 25.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля); ІЗ НАНУ: все те ж, 4.07.2008 – 22♂♂, 1♀; все те ж, 20-21.07.2008 – 8♂♂; все те ж, 11.08.2008 – 3♂♂; все те ж, 23.06.2009 – 1♂; все те ж, 24.06.2009 – 3♂♂; все те ж, 12.07.2009 – 14♂♂, 1♀; все те ж, 15.07.2009 – 9♂♂ (В. Терехова); Охтирський р-н, с. Довжик, на світло, 17.07.2000 – 1♀ (О. Говорун).

Особливості біології. Один з основних шкідників жолудів різних європейських та інтродукованих видів дубів (*Quercus* L.). Гусениці завдають значної шкоди каштану їстівному (*Castanea sativa* Mill.), а також трофічно пов'язані з плодами бука (*Fagus* L.), грецького горіха (*Juglans regia* L.), ліщини (*Corylus* L.) та насінням в шишках кипарисів (*Cupressus* L.). Гусениці живляться сім'ядолями жолудів, прогризаючи в них ходи. Пошкоджені жолуді опадають. Розвиток гусениці відбувається в одному жолуді і триває близько місяця. Гусениці виходять із жолудів в серпні – вересні. Вони коконуються в лісовій підстилці або при основі стовбура в тріщинах кори і зимують. Заляльковуються весною або влітку. Літ імаго в умовах України розтягнутий від останньої декади червня до кінця серпня. Розвивається в одному поколінні [8, 20, 34].

Поширення. Ареал виду співпадає з поширенням дуба. Західна Палеарктика: від Британських островів, Пд. Скандинавії, Фінляндії на схід до Башкирії, Пд. Приуралля і

Нижнього Поволжя. На південь від цієї лінії населяє всю Європу, Кавказ, Малу Азію, Пн.-Зх. Африку, Мадейри [8, 34]. На території України поширений повсюди. Вперше цей вид зафіксовано в Лівобережному Поліссі.

10. * *Cydia fagiglandana* (Zeller, 1841) – Плодожерка букова

Матеріал: Харківська обл.: ННПМ НАНУ: м. Харків, 12.07.1955 – 1 екз. (Лисецький); МП ХНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 23.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля); ІЗ НАНУ: все те ж, 12.07.2009 – 5♂♂; все те ж, 15.07.2009 – 2♂♂ (В. Терехова).

Особливості біології. Небезпечний шкідник плодів бука (*Fagus* L.), каштана їстівного (*Castanea sativa* Mill.), дуба черешчатого (*Quercus robur* L.), дуба кам'яного (*Q. ilex* L.). В умовах Лівобережного Лісостепу гусениці розвиваються в жолудях дуба черешчатого (*Quercus robur* L.). За проведеними спостереженнями на Харківщині, *C. fagiglandana* (Zeller, 1841) літає разом з *C. triangulella* (Goese, 1783) з кінця червня та в липні, але значно поступається їй за чисельністю. В північній частині ареалу розвивається в одному, а на півдні в двох поколіннях на рік. В умовах Лівобережного Лісостепу скоріш за все розвивається одне покоління. Гусениці проходять розвиток в одному жолуді, в якому можуть знаходитися по 2 – 3 гусениці. Після закінчення розвитку в серпні – вересні гусениці виходять із жолудів і коконуються, та зимують в підстилці. Заляльковуються весною або влітку [8, 20, 34].

Поширення. Ареал простягається від Мадейри і Пн.-Зх. Африки через всю Європу від Британських островів і Скандинавії на півночі до Малої Азії, Ірану, Сирії і Кавказу. Дещо ізольовані ділянки ареалу є в Нижньому Поволжі, Пд. Приураллі, Зх. Копет-Дазі [8, 34]. На Україні вид був відомий з Карпат, Львівщини, Буковини, Криму, недавно знайдений в степовому заповіднику «Кам'яні Могили». Вперше зареєстрований для Лівобережного Лісостепу.

11. *Cydia amplana* (Hübner, [1796-1799]) – Плодожерка дубова руда

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996 (Харківська обл., Липецьке лісництво Октяберського лісхоззагу (зараз відноситься до Даниловського дослідного лісхозу УкрНІИЛХА)); Совинський, 1926 (ок. Дніпрянської біологічної станції, на південь від

с. Старосілля Остерського повіту на Чернігівщині, почасти на медову принаду, 24.07. – 6.08.1919 – 3 екз.).

Матеріал: Київська обл.: ННПМ НАНУ: Чернігівська губ., Остерський пов., ок. с. Старосілля (Чернігівська губ., Остерський пов., ок. с. Старосілля, на лів. бер. р. Дніпра), 24.07.1919 – 1 екз.; там само, 25.07.1919 – 1 екз.; там само, 6.08.1919 – 1 екз. (В. Совинський). Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: м. Ніжин, на світло, 7.08.1995 – 1♂; все те ж, 13.08.1995 – 1♂ (П. Шешурак). Харківська обл.: МП ХНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 23.07.1982 – 1♀; все те ж, 24.07.1982 – 1♀ (Д. Москаленко); ІЗ НАНУ: все те ж, 20-21.07.2008 – 3♂♂, 1♀; все те ж, 13.08.2008 – 1♂ (В. Терехова).

Особливості біології. Гусениці розвиваються в жолудях різних видів дубів, в тому числі дуба черешчатого (*Quercus robur* L.), а також в плодах бука (*Fagus* L.), грецького горіха (*Juglans regia* L.), ліщини (*Corylus* L.), каштана їстівного (*Castanea sativa* Mill.). Гусениці зустрічаються разом з гусеницями *C. triangulella* (Goese, 1783), але поступаються їм за чисельністю. Розвиток проходить в одному жолуді. Вихід із жолудів починається із середини серпня. Коконуються і зимують в підстилці. Розвивається скрізь в одному поколінні. Літ імаго в умовах Лівобережного Лісостепу в липні – серпні [8, 20, 34].

Поширення. У фауні України вид представлений номінативним підвидом *C. a. amplana* (Hübner, [1796-1799]), який поширений від Британських островів до Пд. і Серед. Європи, Півд. Приуралля та Середземномор'я. Зустрічається також на Кавказі, в Малій Азії та Сирії [8, 34]. На території України відомий з лісостепової, степової зон та Криму.

12. * *Cydia inquinatana* (Hübner, [1796-1799])
– Плодожерка кленова

Матеріал: Харківська обл.: МП ХНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 23.06.2009 – 1♂, 1♀; все те ж, 24.06.2009 – 1♂; все те ж, 25.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля); ІЗ НАНУ: все те ж, 23.06.2009 – 1♂; все те ж, 24.06.2009 – 4♂♂; все те ж, 15.05.2010 – 1♀ (В. Терехова).

Особливості біології. Гусениці розвиваються в плодах (крилатках) кленів (клен несправжньо-платановий, або явір (*Acer pseudoplatanus* L.), клен польовий (*A. campestre* L.), клен гостролистий (*A. platanoides* L.)), поїдаючи насіння. Розвиток їх триває довго, з

середини літа до пізньої осені. Гусениці зимують у верхніх шарах ґрунту. Заляльковуються весною. Літ імаго в травні – червні [8, 20, 34].

Поширення. Серед. і Пд. Європа на схід до р. Волги, на південь до о. Сицилії, Балканського п-ова, Криму, Кавказу, на північ до м. Санкт-Петербурга [8, 34]. Для території України був відомий із Закарпаття, Львівщини, Буковини, Черкащини, Криму. Вперше відмічений для Лівобережного Лісостепу.

Рід *Lathronympha* Meugick, 1926

Рід налічує 7 видів у складі фауни Палеарктики, для фауни Європи відомо 3 види [34], України – 1.

13. *Lathronympha strigana* (Fabricius, 1775)

Література: Бідзіля, 1998 (ок. с. Вакаловщини Сумського району Сумської обл., біостанція Сумського педінституту, 9.06.1992 – 1 екз.); Данилевський, Кузнецов, 1968 (м. Полтава, 23.05.1928 – 1♀ (Рязанцева); Сумська обл., м. Кролевець, 19.08.1963 – 1♂ (Костюк)); Жихарев, 1928 (Дарницька лісова дослідна станція, на світло, 2.06. – 13.09.).

Матеріал: у фондів колекціях ЗМ КНУ, ІЗ НАНУ, ННПМ НАНУ, МП ХНУ зберігається 101 екз. цього виду, зібраних у 14 географічних пунктах в Київській, Чернігівській, Сумській та Харківській областях.

Особливості біології. Трофічно пов'язаний із звіробоями (звіробій волосистий (*Hypericum hirsutum* L.), звіробій продірявлений (*Hypericum perforatum* L.) тощо.). Здебільшого моновольтинний вид. Зимують різновікові гусениці в коконах на коренях кормових рослин в ґрунті. У квітні залишають кокони і продовжують живитися на коренях або в стеблах, а пізніше виходять на поверхню і залишаються у скручених листках на молодих пагонах. Після закінчення живлення гусениці заляльковуються у ґрунті, починаючи з травня до серпня. Розвиток лялечок триває 14 – 18 днів. В умовах Лівобережного Полісся і Лісостепу імаго літає в травні – вересні. Гусениця 1–2 віку скелетує листок між жилками, а потім проточує хід в серцевині стебла. На 3-му віці гусениці живляться на скручених листках, молодих пагонах або обплетених шовковиною суцвіттях. Восени вони проникають в корені, де проїдають ходи в камбіальній тканині [8, 34].

Поширення. Європа (від Британських о-вів на заході та Швеції на півночі) до Кавказу, Малої Азії, Сибіру [8, 34]. На території України зустрічається повсюди, де росте звіробій (*Hypericum* L.). Здебільшого поширений в

Карпатах, Львівщині, Волині, Буковині, Поліссі, Лісостепу, Криму.

Рід *Grapholita* Treitschke, 1829

Підрид *Grapholita* Treitschke, 1829, s. str.

Підрид налічує близько 40 видів у складі фауни Палеарктики, для фауни Європи відомо 19 видів [34], України – 15. На сьогодні для фауни Полісся Лівобережної України відмічено 2 види, для Лівобережного Лісостепу – 9.

14. * *Grapholita fissana* (Frölich, 1828) – Насінняїдка горошкова

Матеріал: Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, суходільна лука, 11.06.2008 – 1♂; все те ж, 13.06.2008 – 2♂♂, 1♀ (В. Кавурка); МП ХНУ: там само, узлісся листяного лісу, 19⁰⁰, 25.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Моновольтинний вид. Літ імаго в травні – червні. Гусениці з липня до вересня розвиваються в бобах мишачого горошку (*Vicia cracca* L.) [8, 20, 34].

Поширення. Зх. та Пд. Європа, крім Британських о-вів, Данії, Пн. Скандинавії; Мала Азія; Молдавія, Пн. Кавказ, Закавказзя [8, 34]. На території України вид був відомий із Львівщини, Буковини та Криму. Вперше зафіксований для фауни Лівобережного Лісостепу.

15. *Grapholita caescana* (Schlaeger, 1847) – Стеблоїдка люцернова

Література: Петруха, 1949 (на старих посівах люцерни Краснокутської дослідної станції у 1930 р.).

Матеріал: Сумська обл.: МП ХНУ: Охтирський р-н, ок. с. Куземина, трав'янистий схил на бер. р. Ворскли, вдень, 9.05.2009 – 7♂♂, 1♀; там само, заплава р. Ворскли, 20⁰⁰ – 21⁰⁰, 10.05.2009 – 1♂; там само, лука на схилі пагорба, вдень, 10-11.05.2008 – 1♂ (Ю. Гугля); ІЗ НАНУ: Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, суходільна лука, 10.06.2009 – 1♀ (В. Кавурка). Харківська обл.: МП ХНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», Провалля, 15.05.1988 – 1♂, 1♀ (Д. Москаленко).

Особливості біології. Небезпечний стебловий шкідник люцерни посівної (*Medicago sativa* L.) (на посівах люцерни в Краснокутській дослідній станції на Харьковщині, стеблоїдкою було пошкоджено до 22 % стебел [26]) та деяких дикорослих бобових (Fabaceae):

стальника повзучого (*Ononis repens* L.), стальника колочого (*O. spinosa* L.), еспарцету горошковидного (*Onobrychis viciifolia* Scop.). Моновольтинний вид. Гусениці на люцерні зимують в пеньках і заляльковуються весною. Виліт імаго в травні. Самка відкладає яйця на нижній бік листя кормової рослини. Гусениці проникають в серцевину стебел, де прогризають ходи. Пошкоджені верхини стебел відмирають, а гусениці залишаються в пеньках до весни наступного року [8, 20, 26, 34].

Поширення. Ареал транспалеарктичний. Пн. Африка, Європа, Мала Азія, Близький Схід, Кавказ, Іран, Серед. Азія, Пд. Сибір, Забайкалля, Пн. Китай, Приамур'я [8, 34]. На території України вид поширений в лісостеповій, степовій зонах та в Криму.

16. ** *Grapholita compositella* (Fabricius, 1775) – Насінняїдка конюшинова

Література: Данилевский, Кузнецов, 1968 (м. Полтава, 18.08.1927 – 1♀ (Вернигор)); Петруха, 1949 (Чернігівська обл., м. Носівка).

Матеріал: у фондових колекціях ІЗ НАНУ та МП ХНУ зберігається 32♂♂ та 11♀♀ цього виду, зібраних у 13 географічних пунктах в Чернігівській, Сумській, Полтавській та Харківській областях.

Особливості біології. Шкідник цілого ряду кормових та дикорослих бобових (Fabaceae): конюшини (*Trifolium* L.), люцерни посівної (*Medicago sativa* L.) лядвенцю (*Lotus* L.), астрагалу (*Astragalus* L.) тощо. Літ імаго в умовах Лівобережного Полісся та Лісостепу з травня до початку серпня. Яйця самки відкладають на листя. Гусениці прогризають ходи при основі бутонів, квіток та бобів, а потім поїдають насіння, пошкоджують також стебла як головні, так і додаткові. Розвивається в двох поколіннях [8, 20, 26, 34].

Поширення. Майже вся Палеарктика від Зх. Європи та Пн.-Зх. Африки до Скандинавії, Схід. Європи, Пд. Казахстану, Пд. Сибіру і Далекого Сходу, Камчатки та о. Сахаліну. Відсутній в полярних районах [8, 34]. На території України вид поширений всюди. Вперше відмічений для Лівобережного Полісся.

17. ** *Grapholita coronillana* ([Lienig] & Zeller, 1846) – Насінняїдка в'язелева

Література: Данилевский, Кузнецов, 1968 (ок. м. Полтави, уроч. Триби, 20.05.1931 – 1♂ (Данилевський)).

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Сосницький р-н, ок. с. Хлоп'яників, суходільна лука на схилі балки, 22.05.2009 – 7♂♂, 3♀♀, 8 екз. (В. Кавурка).

Особливості біології. Гусениці з червня до вересня розвиваються в бобах в'язеля (*Coronilla varia* L.). В південній частині ареалу, можливо, розвивається в двох поколіннях на рік [8, 20, 34].

Поширення. Зх. і Пд. Європа, крім Британських о-вів, Данії і Скандинавії до Сх. Європи, Малої Азії, Кавказу, Закавказзя, Сибіру і Монголії [8, 34]. На території України вид був відомий із Львівщини, степового заповідника «Кам'яні Могили», Криму, Полтавщини. Вперше вид було знайдено для Полісся.

18. *Grapholita delineana* (Walker, 1863) – Конопляна плододжерка

Література: Костюк, 1988 (Чернігівська, Сумська, Полтавська області).

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: м. Ніжин, агростанція НДУ ім. М. Гоголя, на світло, 4.06.2010 – 1♀ (В. Кавурка).

Особливості біології. Небезпечний шкідник конопель (*Canabis sativa* L.). Зимують гусениці в коконах у ґрунті. Весною гусениці виходять на поверхню (в умовах Лісостепу у другій – третій декаді квітня), де і заляльковуються. Можуть заляльковуватися і у ґрунті. В умовах Лісостепу України вид розвивається в трьох поколіннях (третє неповне). Літ 1-го – з середини травня до кінця червня, 2-го – з середини липня до 3-ї декади серпня, 3-го – з кінця серпня до 3-ї декади вересня. Самки відкладають яйця на стебла та листя. Гусениці першого віку скелетують листя, а потім вгризаються в серцевину стебел. Гусениці 2-го, 3-го віків пошкоджують суцвіття, де вигризають насіння і ходи в стебельцях. Заляльковуються гусениці в стеблах, насінні, черешках листків. В кінці вересня гусениці останнього покоління будують кокони у ґрунті та зимують [8, 20, 34].

Поширення. Вид південнотранспалеарктичний. Ареал розтягнутий від берегів Атлантичного до узбережжя Тихого океану. Відомий із Серед. та Пд. Європи, Молдавії, Закавказзя, Малої Азії, Ірану, Китаю, Приамур'я, Примор'я, Японії. В країнах Європи і Закавказзя зустрічається аборигенний підвид *G. d. tetragrammana* (Staudinger, 1880), гусениці якого розвиваються на хмелі (*Humulus lupulus* L.). На території України плододжерка конопляна не зустрічалася до 1963 р. і вважалася карантинним шкідником. У 1963 р. вона почала завдавати великої шкоди господарствам України (Черкаська, Сумська, Чернігівська, Полтавська обл.), які сіяли коноплі, знищуючи врожай майже повністю. Поява цього небезпечного шкідника на території України пов'язана із завозом, починаючи з 1953 р., зараженого насіння конопель із Китаю [8, 20, 34]. Таким чином на

Україні поширився номінативний підвид цього виду *G. d. delineana* (Walker, 1863), який поширений в Китаї, Монголії, Далекому Сході Росії. На сьогодні сільськогосподарські господарства України конопель не сіють, але ця плододжерка продовжує зустрічатися в усіх природних зонах та в Криму, розвиваючись на дикорослих коноплях.

19. * *Grapholita nigrostriana* (Snellen, 1883)

Матеріал: Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», суходільна лука, 13.06.2008 – 1♀ (В. Кавурка).

Особливості біології. Майже не вивчені. Гусениці живляться на астрагалі нутовому, або хлопунці (*Astragalus cicer* L.). Літ імаго в травні – червні [8, 34].

Поширення. Відомий із Зх. України (Рівненська обл.), Росії (Урал, Півд. Сибір, Забайкалля, Приамур'я) та Казахстану [8, 34]. Вперше вид зафіксовано для території Лівобережної України.

20. *Grapholita pallifrontana* ([Lienig] & Zeller, 1846)

Література: Костюк, 1964 (Бортничі, 18.07.1928 – 1♂; 10.06.1929 – 3♀).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., lum, 18.07.1928 – 1♂; все те ж, 10.07.1929 – 1♀, 2 екз. (І. Жихарєв).

Особливості біології. Моновольтинний вид. Літ імаго в червні – липні. Гусениці з липня до вересня розвиваються в бобах астрагала солодколистого (*Astragalus glycyphyllos* L.). Після зимівлі заляльковуються весною [8, 34].

Поширення. Ареал транспалеарктичний. Простягається від Зх. Європи (на північ до Британських о-вів та півдня Скандинавії) до Сибіру, Забайкалля та Примор'я. Зустрічається в Малій Азії, на Кавказі [8, 34]. На території України вид відомий з Київської, Тернопільської, Вінницької, Черкаської областей та з Криму.

21. *Grapholita discretana* (Wocke, 1861) – Стебловія хмельова

Література: Жихарєв, 1928 (Дарницька лісова дослідна станція, на світло, 1926 – 2 екз.; з'явилась у великій кількості по всьому лісі, 31.05. – 19.06.1927).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., lum, 17.06.1926 –

1♀; 4.06.1927 – 1♂, 5 екз.; 5.06.1927 – 4 екз.; 6.06.1927 – 1 екз.; 11.06.1927 – 3 екз.; 19.06.1927 – 1 екз. (І. Жихарев).

Особливості біології. Моновольтинний вид. Літ імаго в травні – червні. Гусениці в серпні – вересні розвиваються в прикореневій частині стебел хмелю (*Humulus lupulus* L.); там само зимують і весною заляльковуються [8, 20, 34].

Поширення. Від Зх. та Цент. Європи на північ до Пд. Скандинавії на схід до Кавказу, Зх. Сибіру та гір Пд. Казахстану [8, 34]. На території України вид відомий із Житомирської, Київської, Черкаської, Вінницької, Львівської, Рівненської областей та з Криму.

22. *Grapholita lunulana* ([Denis & Schiffermüller], 1775) – Плодожерка горохова білоплямиста

Література: Бородин, 1915 (Полтавщина); Петруха, 1934 (Носівська с.-х. дослідна станція, 1928 р.); Петруха, 1949 (м. Носівка); Совинський, 1937 (Чернігівська обл., м. Носівка, 1928 р., ex l. (О. Петруха)).

Особливості біології. Другорядний шкідник гороху (*Pisum sativum* L.). Гусениці живляться також на конюшині (*Trifolium* L.), мишачому горошку (*Vicia cracca* L.), чині гірській (*Lathyrus montanus* Bernh.). Зимують гусениці останнього віку у верхніх шарах ґрунту в коконах. Заляльковуються весною. Літ імаго розпочинається в квітні – травні. Яйця самки відкладають на верхній бік листків, молоді пагони. Гусениці перших двох віків живляться на листках або вгризаються в стебла. Пізніше вони проникають в боби, мінують стінки стулок, пошкоджують насіння. Живлення триває до кінця літа, потім гусениці покидають боби і коконуються в ґрунті, де і зимують. Моновольтинний вид [8, 20, 25, 26, 34].

Поширення. Зх. та Цент. частини Палеарктики: через Європу до Карелії та Приуралля. Також відомий з Пн. Африки, Малої Азії, Близького Сходу (на південь до Сирії), Кавказу, гір Серед. Азії на схід до Алайського хребта [8, 34]. На території України вид відомий з Львівщини, регіонів Лісостепу та з Криму.

Підрид *Aspila* Stephens, 1834

Підрид налічує 17 видів у складі фауни Палеарктики, для фауни Європи та України відомо 6 видів [34]. На сьогодні для фауни Полісся Лівобережної України відмічено 1 вид, для Лівобережного Лісостепу – 4.

23. *Grapholita molesta* (Busck, 1916) – Плодожерка східна

Література: Тертишний, 1995 (Краснокутська дослідна станція садівництва та садівничі господарства Харківської, Сумської та Полтавської областей в 1978 – 1993 рр.; зустрічаються поодинокі особини на яблуні).

Особливості біології. Дуже небезпечний шкідник плодів культур: яблуні (*Malus* Mill.), айви (*Cydonia* Mill.), персика (*Persica vulgaris* Mill.), сливи (*Prunus* L.), абрикоса (*Armeniaca* Mill.), груші (*Pyrus* L.), вишні (*Cerasus* Mill.). Зимують гусениці в коконах у рослинних залишках, під корою, у ґрунті, муміфікованих плодах на деревах, на складах тощо. Заляльковуються рано весною. Метелики з'являються в третій декаді квітня. Самки відкладають яйця на листя, молоді пагони, в які вгризаються молоді гусениці або вони спочатку мінують листя. Гусениці починають пошкоджувати плоди з появою зав'язей. В плодах вони живляться м'якоттю та насінням. В одному плоді можуть розвиватися по декілька десятків гусениць. Закінчивши живлення, гусениці коконуються в різних укриттях і заляльковуються. В кінці серпня – початку вересня частина гусениць не заляльковуються, а діапаузують. На півдні України розвивається до чотирьох поколінь [8, 20, 34].

Поширення. Вид поширений в Пн.-Зх. Африці (Марокко), Європі від Іспанії та Британських о-вів до Балкан. Відомий також з Кавказу, Закавказзя. В Азії поширений в Пн.-Схід., Центр. та Півд. Китаї, Тайвані, Кореї, Японії. Інтродукований в Пн. та Пд. Америці, Австралії та Новій Зеландії [8, 20, 34]. В Україні був карантинним видом, але це не завадило йому поширитися на Закарпатті, в степових регіонах, в Криму, де він завдає найбільшої шкоди садівництву, та в деяких регіонах Лісостепу, де зустрічається поодинокі і досить рідко.

24. ** *Grapholita funebrana* (Treitschke, 1835) – Плодожерка сливова

Література: Васильев, 1955; Данилевский, Кузнецов, 1968; Тертишний, 1995.

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, сад, на світло, 18.07.2009 – 1♀; Сосницький р-н, ок. с. Хлоп'яників, суходільна лука на схилі балки, 10.07.2009 – 1♂; м. Ніжин, агростанція НДУ ім. М. Гоголя, 4.06.2010 – 1♀ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Середино-Будський р-н, ок. с. Старої Гути, Деснянсько-Старогутський НПП, на світло, 30.05.2002 – 5♂♂; все те ж, 1.06.2002 – 1♂; все те ж, 2.06.2002 – 1♂; Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, на світло, 24.05.2002 – 2♂♂; все те ж, 27.05.2002 – 1♂; м. Лебедин, на світло, 1.07.2002 – 2♂♂ (О. Говорун). Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський

р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 10.06.2008 – 1♀ (В. Кавурка).

Особливості біології. Небезпечний шкідник різних плодових культур: сливи (*Prunus* L.), персика (*Persica vulgaris* Mill.), груші (*Pyrus* L.), вишні (*Cerasus* Mill.), абрикоса (*Armeniaca* Mill.), черемхи (*Padus* Mill.), шипшини (*Rosa* L.), глоду (*Crataegus* L.). Зимують дорослі гусениці в коконах в тріщинах кори, під корою, у верхніх шарах ґрунту, рослинних залишках тощо. Заляльковуються весною. Літ імаго в квітні – вересні. Гусениці розвиваються в плодах, живлячись у молодих плодах незатверділою кісточкою, а в більш зрілих поїдають м'якоть. Пошкоджені плоди опадають. Гусениці, які закінчили розвиток на півдні України покидають плоди в червні і заляльковуються в укриттях та ґрунті. На Поліссі та північній частині Лісостепу гусениці виходять із плодів в липні і більша частина їх залишається зимувати. Вихід імаго другого покоління на півдні України спостерігається в другій декаді або кінці червня. Може розвиватися і третє факультативне покоління [5, 8, 20, 34].

Поширення. Ареал розірваний на дві частини. Типова західна форма сливової плодожерки заселяє Пн. Африку, Зх. Європу (крім Шотландії та північної Скандинавії), Цент. та Сх. Європу до Півд. Приуралля, Кавказ, Закавказзя, Малу та Середню Азію, Пд. Казахстан, Зх. Сибір. Ареал східної форми охоплює Забайкалля, Китай та Японію [8, 34]. Зустрічається по всій території України, але найбільше шкодить в південних регіонах. Вперше цей вид зафіксовано для Лівобережного Полісся.

25. *Grapholita janthinana* (Duponchel, 1843) – Плодожерка глодова

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996 (Харківська обл., Липецьке лісництво Октяберського лісхоззагу (зараз відноситься до Даниловського дослідного лісхозу УкрНІИЛХА)).

Особливості біології. Гусениці живляться переважно плодами глоду (*Crataegus* L.), але можуть поїдати плоди горобини (*Sorbus* L.), сливи (*Prunus* L.), мушмули (*Mespilus* L.), кизильника (*Cotoneaster* Medik.), яблуні (*Malus* Mill.). Зимують діапаузуючі гусениці в коконах під корою і в ґрунтовій підстилці. Заляльковуються весною. Літ імаго в червні – липні. На півдні розвивається, мабуть, в двох поколіннях [8, 20, 34].

Поширення. Відомий із Зх. та Цент. Палеарктики: Європа від Британських о-вів та Скандинавії до Нижнього Поволжя, Кавказ, Закавказзя, Заїлійський Алатау, Мала Азія [8, 34]. На території України відмічений в регіонах всіх природних зон та Криму, крім Полісся.

26. *Grapholita tenebrosana* (Duponchel, 1843) – Плодожерка шипшинова

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996 (Харківська обл., Липецьке лісництво Октяберського лісхоззагу (зараз відноситься до Даниловського дослідного лісхозу УкрНІИЛХА)).

Матеріал: Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, на світло, 11.06.2009 – 1♂ (В. Кавурка).

Особливості біології. Гусениці розвиваються в плодах різних видів шипшини та троянд (*Rosa* L.), яким можуть завдавати значної шкоди. Відомості в літературі про живлення гусениць плодами черемхи (*Padus* Mill.) та горобини (*Sorbus* L.) потребують перевірки. Зимують дорослі гусениці в коконах, заляльковуються весною. Літ імаго з кінця травня до серпня. На півдні, можливо, розвивається два покоління [8, 20, 34].

Поширення. Палеарктичний вид відомий з Європи, Кавказу, Закавказзя, Малої Азії, Сибіру, Казахстану, Далекого Сходу Росії та Курильських о-вів [8, 34]. На території України вид відомий з Карпат, Львівщини, Житомирщини, Лівобережного Лісостепу та Криму.

Рід *Pammene* Hübner, [1825] 1816

Рід налічує близько 80 видів у складі фауни Палеарктики, для фауни Європи відомо 39 видів [34], для України – 27 видів. На сьогодні для фауни Полісся Лівобережної України не відмічено жодного виду з цього роду, для Лівобережного Лісостепу – 13.

27. * *Pammene fasciana* (Linnaeus, 1761) – Плодожерка жолудева рання

Матеріал: Харківська обл.: ННПМ НАНУ: м. Харків, 24.07.1953 – 1 екз. (Лисций); ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 9.06.2008 – 3♂♂; все те ж, 10.06.2008 – 7♂♂, 1 екз.; все те ж, 11.06.2008 – 3♂♂ (В. Кавурка); все те ж, 24.06.2009 – 6♂♂, 2♀♀; все те ж, 29.05.2010 – 1♂; все те ж, 7.06.2010 – 3♂♂ (В. Терехова); МП

ХНУ: все те ж, 23.06.2009 – 1♂, 1♀; все те ж, 24.06.2009 – 3♂♂; все те ж, 25.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Небезпечний шкідник жолудів дуба (*Quercus* L.), плодів бука (*Fagus* L.) та каштана їстівного (*Castanea sativa* Mill.). Літ метеликів в червні – липні. Окремі метелики можуть зустрічатися до серпня. Самки відкладають яйця на листя, рідше на плюски або плоди. Гусениці в серпні – жовтні живляться в плодах кормових рослин. Після закінчення розвитку плетуть кокон, в якому зимують у щілинах кори, підстилиці. Весною заляльковуються [8, 20, 34].

Поширення. Європейський вид відомий від Зх. Європи, включаючи Британські о-ви, до Карелії, України, півдня Італії [8, 34]. На території України вид відомий з Івано-Франківської, Львівської, Київської, Черкаської, Одеської областей та Криму. Вперше виявлений для Лівобережного Лісостепу.

28. *Pammene splendidulana* (Guenée, 1845) – Плодожерка галлова дубова

Література: Данилевский, Кузнецов, 1968 (ок. м. Полтави, уроч. Триби, 10.04.1931 – 1♂ (Данилевський)); Костюк, 1964 (м. Полтава, уроч. Триби, 10.04.1931 – 1 екз.).

Особливості біології. Молоді гусениці у травні мінують листя дуба черешчатого (*Quercus robur* L.). Утворює на них білуваті плямовидні міни. Пізніше гусениці до серпня живуть між двома сплетеними шовковиною листками або в галлах на кінцях пагонів. Коконуються та зимують під корою, весною там само заляльковуються. Літ метеликів в квітні – травні. Розвивається одне покоління [8, 20, 34].

Поширення. Зх. Палеарктика: від Зх. Європи, включаючи Британські о-ви та південну Швецію, до Кавказу та Малої Азії [8, 34]. На території України вид був відомий з Карпат, Львівської, Рівненської, Кіровоградської, Київської, Полтавської областей та Криму.

29. *Pammene insulana* (Guenée, 1845)

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей).

Особливості біології. Гусениці живуть на березах (*Betula* L.) і в галлах горіхотворок (Cynipidae, Hymenoptera) на дубі (*Quercus* L.). Літ метеликів з середини червня до середини липня. Одне покоління [8, 34].

Поширення. Палеарктичний вид відомий від Зх. Європи до Малої Азії та Уралу; в Азії знайдений в Пд. Сибірі, Приамур'ї та Пн.-Сх. Китаї [8, 34]. На території України вид відомий

з Чернівецької, Львівської, Рівненської, Київської областей та Лівобережного Лісостепу.

30. *Pammene giganteana* (Peyerimhoff, 1863)

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей).

Особливості біології. Гусениці в червні – серпні розвиваються на галлах горіхотворок *Andricus* Hartig, 1840, *Biorrhisa* Westwood, 1840 та *Cynips quercus* (Fourcroy, 1785) (Hymenoptera, Cynipidae) на дубі черешчатому (*Quercus robur* L.), які потім залишають, живуть і коконуються, та зимують під корою. Відмічені також в плодах каштану їстівного (*Castanea sativa* Mill.). Заляльковуються в березні. Літ метеликів з кінця березня до кінця квітня. Одне покоління [8, 34].

Поширення. Європа від Британських о-вів і Пд. Скандинавії на півночі до Італії на півдні; Сх. Європа. Поширений у межах природного ареалу дуба черешчатого (*Quercus robur* L.) [8, 34]. На території України вид відомий із Львівщини, Криму, Лівобережного Лісостепу.

31. *Pammene argyrana* (Hübner, [1796 – 1799])

Література: Данилевский, Кузнецов, 1968 (ок. м. Полтави, уроч. Триби, 10.05.1931 – 2♂♂, 2♀♀ (Данилевський)); Костюк, 1964 (м. Полтава, 10.05.1931 – 1 екз.).

Матеріал: Харківська обл.: МП ХНУ: пос. П'ятихатки в м. Харкові, на світло, 3.05.1997 – 1♀ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Гусениці в липні – серпні розвиваються в галлах горіхотворок *Andricus* Hartig, 1840, *Cynips* Linnaeus, 1758, *Biorrhisa pallida* (Olivier, 1791) (Hymenoptera, Cynipidae) на дубі черешчатому (*Quercus robur* L.), які потім залишають, живуть і коконуються, та зимують під корою. Заляльковуються в березні – квітні. Літ метеликів з кінця квітня до початку червня. Одне покоління [8, 34].

Поширення. Європейський вид, ареал якого лежить у межах природного ареалу дуба черешчатого (*Quercus robur* L.). На північ поширений до Шотландії, Пд. Скандинавії, на південь до Кавказу. Східна межа ареалу виду погано вивчена [8, 34]. На території України вид відомий із Львівської, Рівненської, Хмельницької, Київської, Полтавської, Херсонської областей та Криму.

32. *Pammene albuginana* (Guenée, 1845)

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей).

Особливості біології. Гусениці в кінці літа розвиваються в галлах горіхотворок *Biorrhisa pallida* (Olivier, 1791), *Cynips quercus* (Fourcroy, 1785) (Hymenoptera, Cynipidae) на дубі черешчатому (*Quercus robur* L.), там само зимують і весною заляльковуються. Літ метеликів в травні – червні. Одне покоління (на півдні, можливо, розвивається два покоління) [8, 34].

Поширення. Європейський вид поширений від Британських о-вів та Фінляндії до Пд.-Сх. Європейської частини Росії [8, 34]. На території України вид відомий із Львівської, Київської, Херсонської областей, Лівобережного Лісостепу та Криму.

33. *Pammene luedersiana* (Sorhagen, 1885)

Література: Данилевский, Кузнецов, 1968 (ок. м. Полтави, уроч. Триби, 14.05.1929, 10.06.1931 – 2♂♂, 1♀♀ (Данилевський)).

Особливості біології. Метелики літають на торф'яних болотах в другій половині квітня – червні. Гусениці в липні – серпні розвиваються на листі болотного мирту (*Myrica gale* L.). Одне покоління на рік [8, 34].

Поширення. Зх. Палеарктика: Європа на північ до Пд. Скандинавії та Онезького озера, Мала Азія та Кавказ [8, 34]. На території України вид відомий лише із Київської та Полтавської областей.

34. *Pammene rhediella* (Clerck, 1759) – Плодожерка розоцвіта

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Данилевский, Кузнецов, 1968 (м. Полтава, ex I. плоди *Malus* sp., 14.05.1899; ex I. плоди *Crataegus* sp., 9.04.1900); Родзянко, 1903 (м. Полтава).

Особливості біології. Маловідомий, але місцями небезпечний шкідник яблук (*Malus* Mill.) і плодів глоду (*Crataegus* L.). Пошкоджують гусениці також плоди груші (*Pyrus* L.), сливи домашньої (*P. domestica* L.), сливи колочої, або терну (*Prunus spinosa* L.), вишні (*Cerasus* Mill.), горобини червоної (*Sorbus aucuparia* L.), горобини глоговини (*Sorbus torminalis* Crantz), кизильника (*Cotoneaster Medik.*), шипшини (*Rosa* L.). Зимують дорослі діпаузуючі гусениці в коконах, переважно в тріщинах кори на стовбурах. Розвивається одне покоління. Метелики з'являються в кінці квітня і літають до кінця травня. Гусениці з'являються в кінці травня і живляться плодами, сплітаючи шовковиною разом декілька яблук, що ростуть поруч, опалі пелюстки та незапліднені квіти. Якщо відсутні яблука, гусениці скручують

листя або вгризаються в пагони. Гусениці здебільшого поїдають верхні шари плодів, але можуть вгризатися і в м'якоть та досягати насінної капсули. На вишні і сливі гусениці облітають разом декілька плодів і прогризають ходи навколо кісточок [8, 20, 34].

Поширення. Зх. Палеарктика: Європа до Шотландії, Пд. Скандинавії та Карелії; Мала Азія, Закавказзя, гори південної Туркменії [8, 34]. На території України вид відомий з Львівської, Чернівецької, Київської, Миколаївської областей, степового заповідника «Кам'яні Могили», Лівобережного Лісостепу та Криму.

35. *Pammene spiniana* (Duponchel, 1843) – Плодожерка тернова

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей).

Особливості біології. Гусениці в травні живуть в сплетених квітах, зав'язях і листях терну (*Prunus spinosa* L.), глоду (*Crataegus* L.), яблуні (*Malus* Mill.), калини (*Viburnum* L.), горобини (*Sorbus* L.). Заляльковуються в червні. Ймовірно, характерна літня діпауза бо виліт імаго відбувається в серпні – вересні [8, 20, 34].

Поширення. Зх. Палеарктика: відомий від Європи (на північ до Британських о-вів, на південь до Середземного моря, на схід до півдня Європейської частини Росії), а також Пн. Африка [8, 34]. На території України відомий лише з Київської обл., Лівобережного Лісостепу та Криму.

36. *Pammene christophana* (Möschler, 1862) – Плодожерка кленова мала

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Данилевский, Кузнецов, 1968 (ок. Полтави, уроч. Триби, 26.05.1928 – 1♂ (Данилевський)).

Особливості біології. В європейській частині ареалу гусениці в серпні – вересні живуть в плодах різних дрібнолистих видів кленів (клену рівнинного (*Acer campestre* L.), клену татарського (*A. tataricum* L.)). Потім залишивши їх, коконуються і зимують. Літ метеликів з кінця травня до кінця червня. Одне покоління [8, 20, 34].

Поширення. Зх. Палеарктика: відомий з Європи та Казахстану, в основному в південних їх частинах [8, 34]. На території України вид відомий із Полісся (Житомирська обл.), лісостепової (Київська, Полтавська, Сумська, Харківська області), степової (Миколаївська, Херсонська області) природних зон та Криму.

37. *Pammene regiana* (Zeller, 1849) – Плодожерка кленова велика

Література: Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996 (Харківська обл., Липецьке лісництво Октяберського лісхоззагу (зараз відноситься до Даниловського дослідного лісхозу УкрННІЛХА)); Жихарев, 1928 (Дарницька лісова дослідна станція, вивелось декілька екз., 9–21.05.1926 із гусениць та лялечок, знайдених наприкінці квітня під корою клена (*Acer campestre* L.)).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., lum, 9.05.1927 – 1♂; там само, 11.05.1927 – 1 екз.; все те ж, 18.05.1927 – 1 екз. (І. Жихарев).

Особливості біології. Гусениці в серпні – вересні живуть в плодах різних широколистих видів кленів (явору (*Acer pseudoplatanus* L.), клену гостролистого (*A. platanoides* L.), клену рівнинного (*A. campestre* L.)). Потім залишивши їх, коконуються і зимують, переважно під корою. Заляльковуються в березні – квітні. Літ метеликів в травні – червні. Одне покоління [8, 20, 34].

Поширення. На території Європи, в тому числі і території України, поширений номінативний підвид – *P. r. regiana* (Zeller, 1849). Ареал його лежить у межах природного ареалу клена гостролистого (*A. platanoides* L.), але на сході не досягає його північних меж. В Зх. Європі зустрічається на північ до Англії та Пд. Швеції, відомий із Сх. Європи, Малої Азії. На Кавказі поширений інший підвид *P. r. caucasica* Kuznetsov, 1968 [8, 34]. На території України вид відомий із Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької, Хмельницької, Вінницької, Київської, Харківської областей.

38. *Pammene germmana* (Hübner, [1796 – 1799]) – Плодожерка бурокрила

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей); Влащенко, Злотин, Мешкова, 1996 (Харківська обл., Липецьке лісництво Октяберського лісхоззагу (зараз відноситься до Даниловського дослідного лісхозу УкрННІЛХА)).

Матеріал: Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 12.06.2008 – 1♂ (В. Кавурка).

Особливості біології. Живлення гусениць відмічалось в плодах сливи (*Prunus domestica* L.), а також на пагонах глоду (*Crataegus* L.) та дуба (*Quercus* L.). Літ метеликів з середини

травня до початку липня. Одне покоління [8, 20, 34].

Поширення. Палеарктика: Європа (на північ до Британських о-вів, Швеції та Карелії, на південь до Середземного моря), Закавказзя та Мала Азія, Пд. Сибір, Приамур'я, Пд. Примор'я, Курильські о-ви [8, 34]. На території України вид відомий із Волинської, Житомирської, Львівської, Чернівецької, Хмельницької, Київської, Харківської, Сумської областей та Криму.

39. *Pammene aurana* (Fabricius, 1775)

Література: Данилевський, Кузнецов, 1968 (ок. Києва, Дарниця, 12.07.1929 – 2♀♀); Костюк, 1964 (Бортничі, 12.07.1929 – 1 екз.).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., lum, 12.07.1929 – 1♀ (І. Жихарев).

Особливості біології. Гусениці розвиваються у серпні – жовтні у сплетеному шовковиною насінні борщівника європейського (*Heracleum sphondylium* L.). Літ метеликів з кінця червня до початку серпня. Одне покоління [8, 34].

Поширення. Від Зх. Європи (на північ до Шотландії та Скандинавії, а на південь до Італії) до Пд. Сибіру, Казахстану (Кузнецьке Алатау), Далекого Сходу Росії [8, 34]. На території України вид відомий із Івано-Франківської, Львівської, Житомирської, Київської областей.

Рід *Strophedra* Herrich-Schäffer, 1853

Рід налічує 9 видів у складі фауни Палеарктики, для фауни Європи та України відомо 2 види [34]. На сьогодні для фауни Полісся Лівобережної України не відмічено жодного виду з цього роду, для Лівобережного Лісостепу – 1 вид.

40. *Strophedra nitidana* (Fabricius, 1794) – Строфедра дубова

Література: Влащенко, 1996 (балкові ліси Харківської та Сумської областей).

Матеріал: Харківська обл.: МП ХНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, 7.07.1994 – 2♂♂, 1 екз. (Ю. Гугля); Великобурлуцький р-н, с. Червона Хвиля, 15.08.1994 – 6♂♂, 1♀ (О. Бартенев).

Особливості біології. Гусениці скелетують листя різних видів дуба (*Quercus* L.), в тому числі дуба черешчатого (*Q. robur* L.), можливо також каштана їстівного (*Castanea sativa* Mill.) та берези (*Betula* L.). Заляльковуються в

щільному коконі. В умовах України дві генерації, імаго першої літають в кінці травня – початку червня, другої – в серпні. Зимують, ймовірно, гусениці [8, 20, 34].

Поширення. Вид з розірваним ареалом. Від Зх. Європи до Кавказу поширений у межах ареалу дуба черешчатого (*Q. robur* L.). На північ проникає вслід за культурою дуба до Англії, південної Швеції, Естонії. Східна частина ареалу відірвана і охоплює Приамур'я та Примор'я, Японію та ймовірно Пн. Китай [8, 34]. На території України вид відомий з Карпат, Буковини, Львівської, Київської, Харківської областей.

Рід *Dichrorampha* Guenée, 1845

Рід налічує близько 90 видів у складі фауни Палеарктики, для фауни Європи відомо 54 видів [34], України – 29 видів. На сьогодні для фауни Полісся Лівобережної України відмічено 7 видів з цього роду, для Лівобережного Лісостепу – 14.

41. *Dichrorampha plumbana* (Scopoli, 1763)

Література: Данилевский, Кузнецов, 1968 (м. Полтава, 20.05.1931 – 2♂♂ (Данилевський)).

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Носівський р-н, ок. с. Червоних Партизанів, суходільна лука, 24.05.2010 – 1♂ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, 24.07.2001 – 1♂ (О. Говорун); там само, суходільна лука, 14.06.2009 – 1♂ (В. Кавурка). Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, суходільна лука, 11.06.2008 – 1♂ (В. Кавурка); МП ХНУ: там само, 20.05.1996 – 1♀; Золочівський р-н, с. Лемішине, 3.06.1996 – 2♂♂; Борівський р-н, с. Богуславка, 28.05.2007 – 1♂; там само, березово-осиковий гай, 20⁰⁰ – 22⁰⁰, 31.05.2009 – 1♂, 1♀ (Ю. Гугля); Харківський р-н, смт Безлюдівка, 17.05.1989 – 1♂ (Д. Москаленко).

Особливості біології. Метелики літають в травні – липні. Зустрічається на відкритих місцевостях (лісових галявинах, луках), порослих деревієм звичайним (*Achillea millefolium* L.). Гусениці розвиваються в коренях того ж деревію, а також пижма (*Tanacetum* L.) та королиці (*Leucanthemum* Lam.). Ймовірно, розвивається скрізь в одному поколінні [8, 34].

Поширення. Вся Європа на північ до Карелії на схід до Уралу, відомий також з Кавказу, Закавказзя, Казахстану, Сибіру та Камчатки [8, 34]. На території України відомий з регіонів всіх природних зон та Криму і Карпат.

42. * *Dichrorampha sedatana* Busck, 1906

Матеріал: Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, суходільна лука, 13.06.2008 – 1♂ (В. Кавурка); МП ХНУ: Чугуївський р-н, с. Стара Покровка, лука на схилі бер. р. Уди, 21⁰⁰, 13.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Метелики літають в червні – липні. Гусениці розвиваються на коренях пижма (*Tanacetum* L.), королиці (*Leucanthemum* Lam.). Залялюються в коконах в місцях живлення [8, 34].

Поширення. Відомий від Зх. Європи до Закавказзя; також в Пд. Сибірі, Казахстані та Пн. Америці. Зустрічається рідше ніж попередній вид і надає перевагу більш південним районам [8, 34]. В Україні відомий з Карпат, Буковини, Львівської, Вінницької, Київської, Луганської, Донецької областей та Криму. Вперше відмічений для Лівобережного Лісостепу.

43. **** *Dichrorampha teichiana* Šulcs & Kerppola, 1997

Матеріал: Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, на світло, 11.06.2009 – 1♂ (В. Кавурка).

Особливості біології. Гусениці, можливо, розвиваються в коренях деревію верболистоного (*Achillea salicifolia* Bess.) [34].

Поширення. Був відомий лише з Латвії [34]. Новий вид для фауни України. Близький до двох попередніх видів, але відрізняється від них деталями в будові генітальних структур самців, а також забарвленням і малюнком крил. Ця знахідка значно розширює відомий ареал виду на південь.

44. ** *Dichrorampha cinerascens* (Danilevsky, 1948)

Література: Данилевский, Кузнецов, 1968 (м. Полтава, 2–10.06.1931 – 10♂♂, 4♀♀ (Данилевський)).

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, лука на бер. р. Вори, 31.07.2008 – 7♂♂; все те ж, 2.08.2008 – 6♂♂; там само, лука, 4.08.2008 – 8♂♂, 1♀; Носівський р-н, ок. с. Червоних Партизанів, суходільна лука, 24.05.2010 – 6♂♂ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: ок. м. Сум, с. Піщане, 4.07.2002 – 1♂; Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, 5.07.2000 – 1♂ (О. Говорун); там само, суходільна лука, 10.06.2009 – 1♂; все те ж, 11.06.2009 – 2♂♂ (В. Кавурка). Полтавська обл.: ЗМ ХНУ: м. Полтава, паратип, 10.06.1931 –

1 екз. (О. Данилевський). Харківська обл.: МП ХНУ: ок. м. Харкова, поблизу с. Липці, с. Красне, 29.05.2005 – 1♂; Золочівський р-н, с. Лемішине, 2.06.2006 – 1♂ (Ю. Гугля); Харківський р-н, с. Борщова, на світло, 16.08.1990 – 1♂ (Д. Москаленко).

Особливості біології. Метелики літають з кінця травня до початку вересня. Переважно на сухих луках, де росте деревій звичайний (*Achillea millefolium* L.). Ймовірно, на коренях цієї рослини живляться і розвиваються гусениці цього виду [8, 34].

Поширення. Вид відомий з Естонії, Цент., Пд. та Сх. Європи (за винятком її північних та південно-східних частин) та Зх. Сибірі (Салаірський кряж) [8, 34]. Раніше на території України вид був відомий з Полтавської, Київської областей та Криму. На сьогодні вид вперше знайдений для фауни Лівобережного Полісся (північ Чернігівської обл.), а також в Сумській та Харківській областях.

45. *Dichrorampha acuminatana* ([Lienig] & Zeller, 1846)

Література: Бідзіля, 1998 (ок. с. Вакаловщини Сумського району Сумської обл., біостаніонар Сумського педінституту, 7.06.1992 – 1 екз.); Данилевський, Кузнецов, 1968 (Сумська обл., м. Кролевець, 19.08.1963 – 1 ♂ (Костюк Ю.А.)).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., 27.08.1926 – 1♂; там само, 9.08.1927 – 1 екз. (І. Жихарев). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Середино-Будський р-н, ок. с. Старої Гути, Деснянсько-Старогутський НПП, на світло, 1.06.2002 – 1♂; Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, на світло, 27.05.2002 – 1♂; все те ж, 16.08.2000 – 1♂ (О. Говорун). Харківська обл.: МП ХНУ: м. Харків, 27.06.1966 – 1♂ (В. Грубант); Харківський р-н, с. Борщова, на світло, 1-2.08.1989 – 1♂; все те ж, 12-14.08.1989 – 1♂; все те ж, 26.08.1989 – 1♂ (Д. Москаленко); ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдари́в, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, широколистяний ліс, на світло, 14.06.2008 – 1♀ (В. Кавурка).

Особливості біології. Метелики літають з травня до вересня. На півдні, можливо, розвивається в двох поколіннях. Гусениці живляться в стеблах і коренях королиці (*Leucanthemum vulgare* Lam.) та пижма (*Tanacetum vulgare* L.) [8, 34].

Поширення. Західна Палеарктика: від Зх. Європи до Карелії та Криму; Мала Азія [8, 34]. В Україні вид відомий з Прикарпаття, Карпат і Закарпаття, Буковини, Львівської, Житомирської, Київської, Сумської областей та

Криму. Вперше знайдений в Харківській області.

46. **** *Dichrorampha sylvicolana* Heinemann, 1863

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, сад, на світло, 18.07.2009 – 1♀ (В. Кавурка).

Особливості біології. Метелики літають в червні – липні. Гусениці живляться та розвиваються із серпня до весни наступного року в коренях чихавки звичайної (*Ptarmica vulgaris* Blakw.ex DC). Заляльковуються у коконах в травні в середині або зовні коренів [8, 34].

Поширення. Рідкісний та локальний вид, який був відомий від Британських о-вів до Скандинавії та Цент. Європи. Новий вид для фауни України. Ця знахідка значно розширює відомий ареал виду в східному напрямку [8, 34].

47. ** *Dichrorampha simpliciana* (Haworth, [1811])

Література: Костюк, 1964 (Бортничі, 29.07.1928 – 1♂).

Матеріал: Київська обл.: ЗМ КНУ: Prov. Tshernigov, stat. Bortnitshi (Бортничі) (prope Darnitza), Coll. Sheljuzhko L., lum, 29.07.1928 – 1♂ (І. Жихарев). Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, лука, 4.08.2008 – 1♂; там само, сад, на світло, 18.07.2009 – 1♂; все те ж, 19.07.2009 – 2♀♀; Сосницький р-н, ок. с. Хлоп'яників, сад, на світло, 23.07.2008 – 1♂, 1♀; на світло, 7.07.2009 – 2♂♂; там само, суходільна лука, на світло, 9.07.2009 – 1♂; там само, на світло, 16.07.2009 – 2♂♂; там само, балка, на світло, 8.08.2009 – 1♀; м. Ніжин, агростанція НДУ ім. М. Гоголя, 4.08.2010 – 11♂♂, 1♀ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Середино-Будський р-н, ок. с. Старої Гути, Деснянсько-Старогутський НПП, на світло, 23.07.2002 – 1♂; там само, ок. с. Очкине, Деснянсько-Старогутський НПП, на світло, 18-22.07.2002 – 2♂♂, 1 екз.; все те ж, 20.07.2002 – 1♂; Сумський р-н, ок. с. Вакалівщини, на світло, 5.07.2000 – 2♂♂; все те ж, 6.07.2000 – 1♂; все те ж, 20.07.2000 – 2♂♂; все те ж, 16.08.2000 – 1♂; все те ж, 24.07.2001 – 4♂♂; все те ж, 11.07.2002 – 1♂ (О. Говорун). Харківська обл.: МП ХНУ: Харківський р-н, с. Борщова, на світло, 1-2.08.1989 – 1♂; все те ж, 12-14.08.1989 – 1♂ (Д. Москаленко).

Особливості біології. Метелики літають з кінця червня до середини серпня. Ймовірно, скрізь розвивається одне покоління. Гусениці з другої половини літа і після зимівлі до травня живуть в коренях і нижній частині стебел

полину звичайного (*Artemisia vulgaris* L.) або інших видів полину [8, 34].

Поширення. Вид відомий від Зх. Європи до Ірану [8, 34]. На території України вид виявлено в регіонах всіх природних зон, окрім Криму. Вперше знайдений для Лівобережного Полісся.

48. *Dichrorampha sequana* (Hübner, [1796 – 1799])

Література: Данилевський, Кузнецов, 1968 (м. Полтава, 4–7.06.1928 – 4♂♂, 2♀♀ (Рязанцева); 11.06.1931 – 16♂♂, 5♀♀ (Данилевський)); Костюк, 1964 (м. Полтава, 4.06.1928, 4.7.06.1928, 11.06.1931 – 25 екз.).

Матеріал: Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н.: ок. с. Вакалівщини, суходільна лука, 10.06.2009 – 13♂♂; все те ж, 12.06.2009 – 1♂, 1♀; все те ж, 14.06.2009 – 1♂; ок. с. Битиці, вододіл між прав. бер. р. Псел і р. Битиця, волога лука, 15.06.2009 – 13♂♂ (В. Кавурка). Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, суходільна лука, 11.06.2008 – 1♀; все те ж, 13.06.2008 – 2♂♂ (В. Кавурка); МП ХНУ: там само, 5.06.1989 – 1♂ (Д. Москаленко); Золочівський р-н, с. Лемішине, 3.06.1996 – 1♂; Чугуївський р-н, с. Стара Покровка, схил бер. р. Уди, 21⁰⁰, косіння, 13.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Літ метеликів в червні – липні (на півдні з травня) на сухих добре прогрітих сонцем стаціях в заростях деревію (*Achillea millefolium* L.), пижма (*Tanacetum vulgare* L.), королиці (*Leucanthemum vulgare* Lam.), в коренях яких і розвиваються гусениці. Заляльковуються (травень – червень) у коконах в місцях живлення гусениць або в ґрунті [8, 34].

Поширення. Відомий із Зх. та Цент. Палеарктики від Британських о-вів, південної Скандинавії та Франції до Пд. Уралу, Закавказзя, Казахстану, Киргизії, півдня Зх. Сибірі [8, 34]. На території України вид відомий з Львівської, Хмельницької, Запорізької, Полтавської, Сумської, Харківської, Луганської областей і Криму.

49. **** *Dichrorampha baixerasana* Trematerra, 1991

Матеріал: Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н.: ок. с. Вакалівщини, на світло, 5.07.2000 – 3♂♂, 1♀ (О. Говорун).

Особливості біології. Не вивчені. В умовах Лівобережного Лісостепу літ метеликів спостерігався на початку липня.

Поширення. Був відомий лише з Пд. Європи (Італія, Хорватія, Албанія, Румунія) [34]. Новий

вид для фауни України. Дуже цікава знахідка, яка значною мірою розширює відомий ареал виду на північ.

50. *** *Dichrorampha incognitana* (Kremky & Masłowski, 1933)

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Сосницький р-н, ок. с. Хлоп'яників, суходільна лука, 8.07.2008 – 2♀♀; там само, сад, 8.07.2008 – 1♂; там само, суходільна лука, 5.07.2009 – 13♂♂, 1♀; там само, волога лука, 6.07.2009 – 1♂; там само, сад, 14.07.2009 – 3♂♂; там само, суходільна лука, 25.06.2010 – 4♂♂; Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, суходільна лука на бер. р. Вори, 18.07.2009 – 2♂♂ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: Сумський р-н.: ок. с. Вакалівщини, суходільна лука, 10.06.2009 – 1♂; ок. с. Битиці, вододіл між прав. бер. р. Псел і р. Битиця, волога лука, 15.06.2009 – 3♀♀ (В. Кавурка). Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, суходільна лука, 13.06.2008 – 1♂; МП ХНУ: там само, 5.06.1989 – 1♂ (Д. Москаленко); ок. м. Харкова, поблизу с. Липці, с. Красне, 29.05.2005 – 1♀ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Метелики літають з кінця травня до серпня в місцях, де росте деревій (*Achillea millefolium* L.). На коренях цієї рослини, мабуть, і розвиваються гусениці [8, 34].

Поширення. Палеарктичний вид, який відомий з Європи, Кавказу, гір Казахстану, Пд. Сибіру та Приамур'я [8, 34]. На території України вид зареєстровано в Львівській, Житомирській, Чернігівській, Сумській, Харківській областях, степових заповідниках «Кам'яні Могили» та «Хомутівський степ». Вид вперше виявлений для Полісся та Лісостепу Лівобережної України.

51. *** *Dichrorampha vancouverana* McDunnough, 1935

Матеріал: Чернігівська обл.: ІЗ НАНУ: Новгород-Сіверський р-н, с. Буда-Вороб'ївська, суходільна лука на бер. р. Вори, 31.07.2008 – 3♂♂; все те ж, 2.08.2008 – 7♂♂, 7♀♀; там само, лука, 4.08.2008 – 2♂♂; все те ж, 5.08.2008 – 3♂♂, 1♀; Сосницький р-н, ок. с. Хлоп'яників, суходільна лука, 8.07.2008 – 3♂♂, 2♀♀; все те ж, 11.07.2008 – 3♀♀; все те ж, 17.07.2008 – 2♀♀; все те ж, 20.07.2008 – 2♀♀; там само, сад, 8.07.2008 – 1♀; все те ж, 22.07.2008 – 1♀; там само, стежка, поросла *Achillea* sp., 21.07.2008 – 2♂♂; там само, суходільна лука, 5.07.2009 – 3♂♂; все те ж, 9.07.2009 – 1♀; там само, сад, 14.07.2009 – 1♂, 1♀; там само, балка, 8.08.2009

– 2♂♂, 2♀♀; Корюківський р-н, ок. с. Гутище, суходільна лука, 12.07.2008 – 1♂, 1♀ (В. Кавурка). Сумська обл.: ІЗ НАНУ: м. Середина-Буда, на світло, 18.07.2002 – 1♀; Сумський р-н: ок. с. Вакалівщини, на світло, 5.07.2000 – 1♂ (О. Говорун); ок. с. Битиці, вододіл між прав. бер. р. Псел і р. Битиця, волога лука, 15.06.2009 – 1♂, 4♀♀ (В. Кавурка). Харківська обл.: МП ХНУ: Вовчанський р-н, ок. с. Чайківки, прав. бер. р. Вовчої, квітуча високотравна лука, що оточена тополями і вербами, вдень, 4.08.2007 – 1♂; Борівський р-н, с. Богуславка, галявина в сосновому лісі, 8.07.2006 – 1♂ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Метелики літають з червня (на півдні з травня) до початку серпня на сухих луках, де росте деревій (*Achillea millefolium* L.), на коренях якого живляться та розвиваються гусениці з кінця літа до весни наступного року, відмічено також живлення гусениць на коренях королиці (*Leucanthemum vulgare* Lam.). Заляльковуються (травень – червень) в коконах в місцях розвитку гусениць. Розвивається одне покоління на рік [8, 34].

Поширення. Палеарктика: вся Європа, включаючи Карелію, Серед. Азія (Казахстан), Пд. Сибір, Забайкалля, Пд. Примор'я [8, 34]. На території України вид відомий із регіонів всіх природних зон, окрім Криму. Вперше виявлений для Полісся та Лісостепу Лівобережної України.

52. *Dichrorampha alpinana* (Treitschke, 1830)

Література: Совинський, 1926 (ок. Дніпрянської біологічної станції, на південь від с. Старосілля Остерського повіту на Чернігівщині, 11.07. та 5.08.1919 – 2 екз.).

Особливості біології. Літ метеликів у червні – початку серпня. Зустрічається рідко і локально. Гусениці розвиваються з кінця літа до весни наступного року на коренях деревій (*Achillea millefolium* L.), пижма (*Tanacetum vulgare* L.), королиці (*Leucanthemum vulgare* Lam.). Заляльковуються (червень – липень) у коконах в стеблах та коренях кормових рослин [8, 34].

Поширення. Європа та Зх. Сибір (Салаїрський кряж) [8, 34]. На території України вид відомий з Карпат, Буковини, Львівської, Житомирської, Київської областей та Криму.

53. *** *Dichrorampha petiverella* (Linnaeus, 1758)

Матеріал: у фондових колекціях ЗМ КНУ, ІЗ НАНУ та МП ХНУ зберігається 100♂♂ та 26♀♀ цього виду, зібраних у 18 географічних пунктах

в Київській, Чернігівській, Сумській та Харківській областях.

Особливості біології. Літ метеликів в червні (на півдні травні) – серпні. Ймовірно, скрізь розвивається одне покоління. Звичайний вид на сухих лучних та інших відкритих стаціях із заростями деревій (*Achillea millefolium* L.). Гусениці розвиваються на коренях цієї рослини, а також чихавки звичайної (*Achillea ptarmica* L.), королиці (*Leucanthemum vulgare* Lam.), полину щиткового (*Tanacetum corymbosum* (L.) Sch. Bip.). Заляльковуються (травень) у коконах в коренях кормових рослин [8, 34].

Поширення. Транспалеарктичний вид із ареалом від Зх. Європи до Пн. Ірану, Казахстану, Сибіру, Приамур'я та Примор'я [8, 34]. Найбільш поширений вид роду у фауні України, відомий з регіонів всіх природних зон та Криму. Вперше виявлений для Полісся та Лісостепу Лівобережної України.

54. *Dichrorampha plumbagana* (Treitschke, 1830)

Література: Жихарев, 1928 (Дарницька лісова дослідна станція, на світло, 27.08.1926; 9, 25.08.1927 – 3♂♂).

Особливості біології. Метелики літають з кінця травня до липня. Гусениці розвиваються в кінці літа та після зимівлі весною на коренях деревій (*Achillea millefolium* L.). Молоді гусениці спочатку мінують молоді пагони, а пізніше вгризаються в стебла та корені. Заляльковуються в травні – червні в місцях, де живляться гусениці [8, 34].

Поширення. Зх. Палеарктика: від Зх. Європи до Уральських гір, Кавказ та Мала Азія [8, 34]. На території України вид відомий з Буковини, Львівської, Тернопільської, Київської, Харківської (степова частина) областей.

55. * *Dichrorampha obscuratana* (Wolff, 1955)

Матеріал: Сумська обл.: МП ХНУ: Охтирський р-н, ок. с. Куземина, заплава р. Ворскли, зарості кирказона серед тополь на березі, 19⁰⁰, 7-8.06.2008 – 1♀; там само, галявина на бер. р. Ворскли, 10⁰⁰, 19.06.2009 – 1♂; там само, вільшаник на узліссі соснового лісу, 21⁰⁰, 19.06.2009 – 1♀ (Ю. Гугля). Харківська обл.: ІЗ НАНУ: Зміївський р-н, ок. с. Гайдарів, НПП «Гомільшанські ліси», біостанція Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, суходільна лука, 13.06.2008 – 2♂♂, 1♀ (В. Кавурка); МП ХНУ: Чугувський р-н, с. Стара Покровка, лука на схилі бер. р. Уди, 21⁰⁰, 13.06.2009 – 1♂ (Ю. Гугля).

Особливості біології. Метелики літають в червні – липні. Гусениці розвиваються на коренях пижма (*Tanacetum vulgare* L.), деревію (*Achillea millefolium* L.) [8, 34].

Поширення. В Європі відомий від Швейцарії та Німеччини до Швеції та Фінляндії, знайдений в Європейській частині Росії; відомий також із Зх. Сибіру [8, 34]. На території України вид відмічено лише в Тернопільській області. Вперше знайдений для Лісостепу Лівобережної України.

Висновки

У результаті проведених досліджень, а також критичного опрацювання літературних даних, для фауни Лівобережного Полісся України було виявлено 15 видів плоджерок з чотирьох родів (*Cydia* (4 види), *Lathronympha* (1 вид), *Grapholita* (3 види), *Dichrorampha* (7 видів)) та 54 види для фауни Лівобережного Лісостепу України з шести родів (*Cydia* (12 видів), *Lathronympha* (1 вид), *Grapholita* (13 видів), *Pammene* (13 видів), *Strophedra* (1 вид), *Dichrorampha* (14 видів)). Із зареєстрованих видів 4 – виявилися новими для фауни України (*Cydia ulicetana* (Haworth, [1811]), *Dichrorampha teichiana* Šulcs & Kerppola, 1997, *D. sylvicolana* Heinemann, 1863, *D. baixerasana* Tregaster, 1991), 12 – новими для фауни Лівобережного Полісся України та 15 – новими для фауни Лівобережного Лісостепу України.

Отримані дані не можна вважати превентивними. Особливо це стосується Лівобережного Полісся України, де виявлено поки що незначну кількість видів плоджерок. Це пояснюється тим, що повноцінні дослідження фауни плоджерок на цій території раніше ніколи не проводилися. Зараз розпочато всебічне вивчення фауни плоджерок цієї, безперечно цікавої, у відношенні

лепідоптерофауни, частини Українського Полісся.

Однак навіть, якщо взяти до уваги недостатню вивченість фауни плоджерок Лівобережного Полісся України, можна припустити, що все одно видова різноманітність плоджерок Лівобережного Лісостепу України повинна бути більшою. Це можна пояснити тим, що багато видів плоджерок трофічно пов'язані з листяними породами дерев, тому ареали їх часто співпадають, що неодноразово доводили О. С. Данилевський та В. І. Кузнецов [8]. Саме в лісостеповій зоні України проходять межі природних ареалів цілого ряду листяних порід дерев. Види роду *Pammene* поки що не виявлені у фауні Лівобережного Полісся України. Безперечно, що деякі види з цього роду стануть у майбутньому відомими для цієї території, але види, гусениці яких розвиваються, наприклад на кленах, дубах, а таких більшість, поширені здебільшого в межах природних ареалів рослин, до яких вони трофічно пристосовані. Дубових лісів у лісостеповій зоні залишилося значно більше ніж на Поліссі, де в лісових насадженнях переважає сосна. Тому і не дивно, що для фауни Лівобережного Лісостепу України виявлено 13 видів з роду *Pammene*, а для Лівобережного Полісся поки що жодного. Така ж ситуація спостерігається і для видів роду *Strophedra*, гусениці яких скелетують листя дуба. Представників цього роду також поки що не виявлено у фауні Лівобережного Полісся. Все це ще раз підтверджує той факт, що плоджерки мають тісні трофічні зв'язки з кормовими рослинами, а тому поширення останніх часто зумовлює і поширення трофічно пов'язаних з ними видів плоджерок, особливо враховуючи те, що більшість з плоджерок фауни України – монофаги або олігофаги.

1. Бідзія О. В. До фауни лускокрилих (Lepidoptera) околиць с. Вакалівщина Сумської області України / О. В. Бідзія // Вакалівщина. До 30-річчя біологічного стаціонару Сумського педінституту. — Суми, 1998. — С. 44—51.
2. Бородин Д. Н. Первый отчёт о деятельности Энтомологического бюро и обзор вредителей Полтавской губернии 1914 / Д. Н. Бородин // Энтомологическое бюро Полтавского губернского земства. — Полтава, 1915. — № 1. — 87 с.
3. Василю В. А. О некоторых особенностях развития яблонной плоджерки первого поколения в 1997 году / Андреа Василис Василю // Известия Харьковского энтомологического общества. — 1997. — Т. 5, Вып. 2. — С. 159—160.
4. Василю В. А. Вредоносность яблонной плоджерки в восточной лесостепи Украины / Андреа Василис Василю // Известия Харьковского энтомологического общества. — 1999. — Т. 7, Вып. 1. — С. 156—159.
5. Васильев В. П. Вредители садовых насаждений / Вадим Петрович Васильев. — К.: Издательство Академии наук Украинской ССР, 1955. — 268 с.
6. Влащенко И. А. Трофические связи листовёрток балочных лесов Северо-востока Украины / И. А.

- Влащенко // Известия Харьковского энтомологического общества. — 1996. — Т. 4, Вып. 1—2. — С. 112—114.
7. Влащенко И. А. Фенология лёта листовёрток в балочных лесах Харьковской области / И. А. Влащенко, А. З. Злотин, В. Л. Мешкова // Известия Харьковского энтомологического общества. — 1996. — Т. 4, Вып. 1—2. — С. 108—111.
8. Данилевский А. С. Листовёртки Tortricidae, триба плоджерки Laspeyresini / А. С. Данилевский, В. И. Кузнецов. — Л.: Наука, 1968. — 636 с. — (Фауна СССР. Насекомые чешуекрылые; т. 5, вып. 1).
9. Добровлянский В. В. Вредители полеводства и садоводства по наблюдениям Киевской энтомологической станции в 1912 г. / В. В. Добровлянский. — Киев, 1913. — С. 3—14.
10. Жихарев І. Шкідливі та інші лускокрильці (Lepidoptera) Дарицької лісової дослідної ділячі. (Спроба систематичного обліку лісової лепідофауни) / І. Жихарев // Труды з Лісової Досвідної справи на Україні. — 1928.—Вип. 9. — С. 231—330.
11. Кавурка В. В. До вивчення фауни плоджерок (Lepidoptera, Tortricidae, Grapholitini) Полісся та Лісостепу Лівобережної України / В. В. Кавурка // Тези

- доповідей конференції молодих дослідників-зоологів — 2008 (м. Київ, Інститут зоології НАН України, 02. 10. 2008 р.). — Київ, 2008. — С. 8—9. — (Зоологічний кур'єр; № 2).
12. Кавурка В. В. К изучению плодовых рода *Dichrorampha* Guenée, 1845 (Lepidoptera, Tortricidae, Gracilioramphini) фауны Полесья и Лесостепи Левобережной Украины / В. В. Кавурка // Фундаментальні та прикладні дослідження в біології: матеріали I міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (23–26 лютого 2009 р., м. Донецьк). — Донецьк: Вид-во «Вебер» (Донецька філія), 2009. — Т. I. — С. 185—186.
 13. Кавурка В. В. Фауна плодожерок (Lepidoptera, Tortricidae, Gracilioramphini) України: історія та перспективи вивчення / В. В. Кавурка // Тези доповідей Конференції молодих дослідників-зоологів — 2009 (м. Київ, Інститут зоології НАН України, 8–9.04 2009 р.). — Київ, 2009. — С. 20—21. — (Зоологічний кур'єр; № 3.) — <http://www.izan.kiev.ua/KMDZ09-abstr.pdf>
 14. Кавурка В. В. К изучению фауны плодовых (Lepidoptera, Tortricidae, Gracilioramphini) Черниговской области Украины / В. В. Кавурка // Матеріали IV Всеукраїнської студентської наукової конференції «Сучасні проблеми природничих наук» (Ніжин, 22–23 квітня 2009 р.). — Ніжин, 2009. — С. 50—51.
 15. Кавурка В. В. К изучению листоверток (Lepidoptera, Tortricidae) фауны Национального природного парка «Гомольшанские леса» (Харьковская область, Украина) / В. В. Кавурка // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника (м. Сарни, 11-13 червня 2009 року) — Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. — С. 426—433.
 16. Кавурка В. В. К изучению фауны плодовых (Lepidoptera: Tortricidae: Gracilioramphini) Харьковской области Украины / В. В. Кавурка, Ю. А. Гугля // Известия Харьковского энтомологического общества. — 2008 (2009). — Т. XVI, Вып. 1–2. — С. 30—36.
 17. Кавурка В. В. Трофічні зв'язки плодожерок (Lepidoptera, Tortricidae, Gracilioramphini) фауни України / В. В. Кавурка // Тези доповідей Конференції молодих дослідників-зоологів — 2010 (м. Київ, Інститут зоології НАН України, 20–21.04 2010 р.). — Київ, 2010. — С. 18. — (Зоологічний кур'єр; № 4.) — <http://www.izan.kiev.ua/tmd/KMDZ10-abstr.pdf>
 18. Кеппен Ф. П. Спец. часть II. Бабочки, двукрылые и полужесткокрылые / Фёдор Петрович Кеппен // Вредные насекомые. — Спб.: Издание Департамента Земледелия и сельскохозяйственной промышленности, 1883. — Т. 3, Вып. 1–8. — 536 с.
 19. Костюк Ю. О. Матеріали до вивчення фауни і екології листовійок (Lepidoptera, Tortricidae s. str.) України / Ю. О. Костюк // Екологія та географічне поширення членистоногих. — К.: Наукова думка, 1964. — С. 150—168. — (Праці Інституту зоології; т. 20).
 20. Костюк Ю. А. Семейство листовертки — Tortricidae / Ю. А. Костюк // Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений. Т. 2. Вредные членистоногие, позвоночные. — [2-е изд., исп. и доп.] — К.: Урожай, 1988. — С. 203—260.
 21. Круликовский Л. К сведениям о чешуекрылых Полтавской губернии / Л. Круликовский // Материалы для познания фауны и флоры Российской империи, отдел зоологии. — 1901. — Вып. 5. — С. 58—59.
 22. Кузнецов В. И. 21. Сем. Tortricidae (Olethreutidae, Cochylidae) – листовертки / В. И. Кузнецов // Определитель насекомых европейской части СССР. Т. 4. Чешуекрылые. Ч. 1. — Л.: Наука, 1978. — С. 193—680.
 23. Литвинов Б. М., Василю В. А. Некоторые особенности развития и вредности яблонной плодовой / Б. М. Литвинов, Андреа Василю Василю // Вісник Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва. — 2002. — № 3. — С. 109—113.
 24. Лукьянченко А. П. Грушовой плодовой в Восточной Лесостепи Украины / А. П. Лукьянченко // V з'їзд Українського ентомологічного товариства. Тези доповідей. Харків, 7–11 вересня 1998 р. — Ніжин, 1998. — С. 79—80.
 25. Петруха О. И. К биологии гороховой листовертки *Laspeyresia* (Grapholita) *nigricana* Steph. / О. И. Петруха // Научные записки по сахарной промышленности. — 1934. — Кн. XLVI, XLVIII, № 8, 10. — С. 113—121.
 26. Петруха О. Й. Шкідники бобових рослин та заходи боротьби з ними / О. П. Кришталь, О. Й. Петруха // Шкідники бобових і злакових рослин. Ч. 1. — К.: Видавництво Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, 1949. — 296 с.
 27. Родзянко В. Н. Некоторые наблюдения над *Pammene Rediella* Clerck (Tortricidae, Lepidoptera) / В. Н. Родзянко // Известия Императорского общества любителей естествознания, антропологии и этнографии состоящего при Императорском Московском университете Т. ХСVIII. Труды Зоологического Отдела Общества — Т. XIII. дн. зоол. отд. — 1903. — Т. 3, № 5. — С. 28—41.
 28. Совинський В. В. «Microlepidoptera» з околиць Дніпрянської Біологічної Станції У.А.Н. (Остерський повіт на Чернігівщині) / В. В. Совинський // Труды фізико-математичного відділу. Збірник праць Дніпровської біологічної станції. Ч. 1. — 1926. — Т. 2, Вып. 4. — С. 251—266.
 29. Совинський В. В. Листовертки (Lepidoptera: Tortricidae s. lat.) Київщини / В. В. Совинський // Труды Інституту зоології та біології. Т. XV. Збірник праць Зоологічного музею. — 1937. — №. 19. — С. 3—91.
 30. Тертишний О. С. Захист яблуні, сливи та чорної смородини від шкідників з застосуванням екологічно безпечних технологій в умовах Східного Лісостепу України / О. С. Тертишний // Известия Харьковского энтомологического общества. — 1995. — Т. 3, Вып. 1–2. — С. 75—87.
 31. Торский С. Наиболее вредные садовые насекомые гор. Киева / С. Торский // Плодоводство. — 1898. — № 6. — С. 13—14.
 32. Ярошевский В. А. К сведениям о фауне чешуекрылых насекомых (Lepidoptera) Харькова и его окрестностей / Василий Алексеевич Ярошевский. — Харьков: Университетская Типография, 1879. — 20 с.
 33. Czernay A. Verzeichnis der Lepidopteren des Charkowschen, Poltawschen und Ekaterinoslawschen Gouvernements / A. Czernay // Bulletin de la Société Impériale des Naturalistes de Moscou. — 1854. — Vol. 27, No. 1. — 212—225.
 34. Razowski J. Olethreutinae / Jozef Razowski // Tortricidae (Lepidoptera) of Europe. Vol. 2. — Bratislava: Slamka, 2003. — 320 p.
 35. World catalogue of insects, Volume 5: Tortricidae (Lepidoptera) / [J.W. Brown, J. Baixeras, R. Brown et al.]. — Stenstrup: Apollo Books, 2005. — 741 p.

Отримано: 11 червня 2010 р.

Прийнято до друку: 12 вересня 2010 р.